

Victor Nee/Don Layman och John Collier

Kulturrevolutionen vid Kinas universitet

Rapport inifrån

Svensk översättning: Eva Olofsson, Claes-Göran Gren

Först publicerad i *Zenitserien*, april 1970

Inledning

Den kinesiska "kulturrevolutionen" pågick i årtal och påverkade det kinesiska samhället på ett djupgående sätt. Under den första tiden såg de flesta, såväl inom som utanför Kina, kulturrevolutionen som något mycket positivt. Efter hand insåg dock allt fler, att den också hade många negativa sidor, och i dagens Kina betraktas kulturrevolutionen närmast som en nationell katastrof.¹

Ingen av dessa bilder av kulturrevolutionen ger dock en rättvisande bild. Kulturrevolutionen var för mångfacetterad för att entydigt kunna bejakas eller förkastas, den hade sina positiva sidor, även om slutbetyget måste bli lågt.

Kulturrevolutionen var från början en ungdomsrörelse som engagerade studerande på alla nivåer, från "mellanstadielever" till universitetsstudenter. De två följande texterna behandlar den tidiga kulturrevolutionens förlopp vid Peking-universitetet och Sun Yat-sen-universitetet i Kanton. Båda texterna ger en mycket positiv bild av kulturrevolutionen och är på så sätt tids-typiska, ty till en början var det många som entusiasmerades av kulturrevolutionen. De negativa sidorna av densamma var det från början ganska få som fick direkta erfarenheter av. Frågetecknen, eftertankens kränka blekhet och baksmällan kom senare.

Den första texten är skriven av Victor Nee och Don Layman. De ger en historisk bakgrund och beskriver kulturrevolutionens förlopp vid Peita-universitetet i Kina. De bygger sin redogörelse huvudsakligen på skriftligt material. Texten publicerades först i den amerikanska vänstertidskriften *Monthly Review*, vol 32, nr. 3 (juli-augusti 1969).

Den andra texten är skriven av John Collier och redogör för kulturrevolution vid Sun Yat-sen-universitetet i Kanton, där Collier var lärare i engelska under kulturrevolutionen. Collier deltog själv, i diskussioner, möten, och produktivt arbete m m. Han beskriver kulturrevolutionens förlopp, framväxten av olika rödgardistorganisationer osv. Artikeln publicerades i den brittiska vänstertidskriften *New Left Review* nr 48 och 50 (mars-april resp. juli-augusti 1968).

MF i januari 2008

¹ För en ungefär samtida kritisk värdering av kulturrevolutionen, se t ex [Resolution om "kulturrevolutionen"](#) som antogs vid Fjärde Internationalens 9:e världskongress 1969.

Innehåll

Kulturrevolutionen vid Pekinguniversitetet	1
1. De hundra blommorna och 1958 års undervisningsrevolution	1
2. Expertvälde och framväxten av en vänsteropposition.....	8
3. Kulturrevolutionen kommer till Peita	20
4. Sommaren 1966: Det nya Pekinguniversitetet	27
Kulturrevolutionen i Kanton.....	35
1. December 1967	35
2. Mars 1968.....	41
3. Maj 1968	42

OBS: I den svenska översättningen har författarnas transkriptioner av kinesiska namn och uttryck bibehållits,

Victor Nee/Don Layman

Kulturrevolutionen vid Pekinguniversitetet

1. De hundra blommorna och 1958 års undervisningsrevolution

Pekings universitet, vanligen kallat Peita i Kina, grundades som det Kejsrerliga universitetet 1898. Det har alltid varit landets mest berömda och äldsta moderna institution för högre undervisning. I början av 1960-talet hade Peita ca 10 000 studenter fördelade på sina aderton fakulteter.

I likhet med universitet på andra platser har det aldrig existerat i ett socialt tomrum. 1918 arbetade Mao Tse-tung där som biblioteksassistent under Li Ta-chao, huvudbibliotekarie och professor i politisk ekonomi, vilken tillskrivits äran av att vara den akademiska person, som introducerade marxistiska idéer i Kina. Följande år när fredskonferensen i Versailles sökte tilldela Japan den tidigare tyska 'intressesfären' i Kina, motarbetade Li Ta-chao kraftigt fördraget och Peitastudenter gick i spetsen för 4:e majrörelsen, en proteströrelse som snart spred sig över stora delar av landet. Nyheten om rörelsen i Peking inspirerade Mao, som återvänt till sin hemprovins Hunan, att hjälpa till att organisera en studentförening och en strejk i Ch'angsha. Fastän deltagande i strejkerna och bojkotten av japanska varor ännu var begränsade till ett ganska tunt skikt av intellektuella, arbetare och patriotiska köpmän i städerna, tvingade det inte desto mindre Pekingregeringen att avskeda japanvänliga diplomater och att vägra att underteckna Versaillesfördraget. I december 1935 ledde Pekingstudenter demonstrationer mot en Kuomintangkapitulation under den japanska övermakten. Dessa demonstrationer blev nedslagna med våld och ett antal Peitastudenter lämnade efteråt staden för att gå med i Röda armén i de revolutionära basområdena i Yenan.

Trots denna patriotiska och revolutionära tradition bland studenterna, var Pekinguniversitetet och särskilt dess administration också en bastion för konservativa och reaktionära krafter. Inflytandet från privilegierade utlänningar återspeglades på många sätt, bl.a. genom skolans införande av det dyrbara engelska 'tutor'-systemet. Fastän många studenter och lärare var liberala demokrater och t.o.m. intellektuella radikaler, kom de naturligtvis till största delen från förmögna familjer. När den nya revolutionära regeringen upprättades i Peking 1949, stannade en stor del av den gamla tjänstemannakåren kvar. Samtidigt som lärare och administratörer gärna erkände att det kommunistiska partiet ledde en nationell 'förnyelse'-rörelse, var få partimedlemmar och ännu färre kände till det liv, som bestått av revolutionära strider i norra Kinas lera sida vid sida med medlemmar ur Kinas arbetar- och bondemajoritet.

Under en större omorganisation av Pekings universitet och institut 1952 flyttades Peita från den egentliga staden till de västra förstäderna, där det tog den mark i besittning, som tillhört Yenchinguniversitetet, vilket upphörde att existera. Leighton Stuart, en missionär som hade blivit rektor i Yenching 1919 och som hade varit ambassadör vid Kuomintangregimen 1946 till 1949, var fortfarande i friskt minne.¹

Det kinesiska högre utbildningssystemet, som ej var avpassat till en snabb industrialiseringskrav, genomgick i och med införandet av den första femårsplanen en drastisk strukturomvandling. Det gamla Kuomintangsystemet, som till stor del hade utformats efter de anglo-amerikanska institutionerna, började nu omstöpas efter sovjetiska mönster. Sovjetiska läroplaner, studiekurser och läroböcker översattes utan några ändringar, så att Kina kunde

¹ Dessa anmärkningar bygger dels på artikeln 'How It All Started in Peking University' (hädanefter citerad som 'How It All Started') av A. Jackson-Thomas, K. Janaka och A. Manheim i *Eastern Horizon* (Hongkong) vol. VI nr 5, (maj 1967), s. 21, och dels på Jerome Ch'en *Mao and the Chinese Revolution* (New York, 1965), s. 62. Författarna till 'How It All Started' bor i Peking.

bygga på 'Sovjetunionens stora erfarenhet då det gällde ... undervisningsmetoder och läroplaner'.²

Eftersom kursinnehållet måste vara i hög grad tekniskt och specialiserat för att utbilda ett stort antal vetenskapsmän, ingenjörer och tekniker så fort som möjligt, fanns det en benägenhet att rekrytera studerande bland de bäst utbildade gymnasisterna i städerna. I de flesta fall var dessa studenter från borgerliga familjer och godsägarfamiljer. Trots ansträngningar att vända denna utveckling var ännu 1955 endast omkring 28 procent av studenterna från arbetar- och bondefamiljer.³

Inom undervisningen betonades vetenskaplig skicklighet och teknisk kunnighet. Den marxistiska politiska skolningen och kroppsarbetet sköts i bakgrunden, trots många partikadrers försök att betona dem. Kinesisk utbildning började alltmer likna sin samtida sovjetiska förebild.

Men sovjetisk utbildning var inte, vad den hade varit under det decennium, som följde Oktoberrevolutionen. Det klimat, som gynnade livligt experimenterande, antiauktoritär undervisning samt vidare samhällsengagemang och som då hade härskat i sovjetiska skolor, hade varit en källa till avund för progressiva lärare runt om i världen. Under de första åren av den första sovjetiska femårsplanen, som infördes 1928, var det vanligt att skolor direkt hjälpte en fabrik att fullgöra sin del i planen. Skolverkstäder var populära och polyteknisk utbildning betonades. Men 1931, när det visade sig, att studenterna fick otillräckliga konventionella kunskaper, ägde en markant omkastning rum inom utbildningspolitiken. Centralkommittéföreläringar yrkade på att grundläggande ämnen skulle läras ut var för sig på sedvanligt sätt 'med användande av utantillärandets metod och att varje enskild student skulle ha skyldighet att behärska materialet'.

Idén att fabriken, fackföreningen och byrådet skulle kunna ersätta vissa skolfunktioner förkastades helt och hållet. Tonvikten låg vid formella studier, däri inbegripet i främsta rummet boklig kunskap. Betyg och examina betonades på ett sätt, som inte skett sedan tsartiden och individuell konkurrens om betyg uppmuntrades. Läraren återfick sin position fylld av värdighet och auktoritet i klassrummet och av eleverna fordrades det, att de visade respekt och vördnad för läraren. Aktiviteterna inom elevorganisationerna inskränktes drastiskt och de underordnades fullständigt skolmyndigheterna.⁴

Från och med mitten av 1930-talet började den sovjetiska undervisningen i samhällsvetenskapliga ämnen att betona rysk nationalism samtidigt som man beskar den historisk-materialistiska analysen av allmänna samhällstendenser och förhäriligade sådana personer som Peter den store.

Allteftersom de revolutionära aspekterna på det sovjetiska systemet undanträngdes genom kampanjen för stabilitet och konformitet, övergavs den ena principen efter den andra på vilka sovjetisk utbildning ursprungligen hade byggts och ersattes. Att man upphörde med sådant som 'inlärning genom praktik' betydde slutet för den polytekniska utbildningen, den mest unika sidan i den marxistiska utbildningsteorin.⁵

Sådana förändringar i det sovjetiska samhället återspeglades i en teknokratisk elits inflytande inom det sovjetiska kommunistiska partiet (SUKP). Denna elit hade ersatt ett stort antal

² Nyhetsbyrå Nya Kina - hädanefter citerad med sitt kinesiska namn *Hsinhua* - den 24 november 1952.

³ *Peking Review*, nr 12, 1958, citerad av Stewart Fraser i *Chinese Communist Education: Records of the First Decade* (Nashville, Tenn., 1965). s. 16. Enligt en intervju med Hu Cha, chef för en avdelning i utbildningsdepartementet, var andelen universitetsstuderande med arbetar- eller bondebakgrund 20,5 % 1952, 36,4 % 1958, 42,3 % 1962 och 49,7 % 1965. Se K. S. Karol, *Kina II: Den andre kommunismen* (Oslo 1967), s. 109.

⁴ Ruth Widmayer, 'A Historical Survey of Soviet Education' i *Soviet Society: A Book of Readings*, Alex Inkeles & Kent Geiger (red.) (Boston, 1961), s. 435.

⁵ A.a., ss. 435-36.

partimedlemmar ur arbetarklassen, som mördats under 1930-talet tillsammans med så många av Lenins mera kända intellektuella bundsförvanter. År 1930 utgjorde arbetare 65,3 procent av SUKP och 'intelligentsian och andra anställda' utgjorde 14,5 procent. 1956 utgjorde arbetarna bara 32 procent, medan 'intelligentsian och andra anställda' utgjorde en absolut majoritet med 50,9 procent.⁶

Skulle Kina följa samma väg?

1956 hade Kina upplevt tre år av snabb ekonomisk tillväxt under den första femårsplanen, som liknade den sovjetiska. Politisk enhet hade grundlagts, ett stillestånd i Koreakriget hade uppnåtts, landets socialistiska ekonomi tycktes i grund konsoliderad och jordbrukskollektiviseringen hade försiggått snabbt och effektivt med det aktiva ledarskapet i händerna på fattigbönder och lägre medelbönder. Vid denna tidpunkt beslutade partiets ledning att ompröva sin politik mot intellektuella och studenter. Liksom i Sovjetunionen innebar en snabb industrialisering ökat beroende av den tekniska expertisen inom landet och efterfrågan på experter översteg fortfarande i hög grad den disponibla tillgången.

I ett tal som hölls inför Centralkommittén i januari 1956 krävde premiärminister Chou En-lai förbättrade materiella förhållanden för de intellektuella genom en höjning av universitetslönerna, förbättrade forskningsförhållanden och färre politiska och administrativa uppdrag.⁷ I maj samma år uppmanade Mao Tse-tung och Lu Ting-yi studenter och intellektuella att 'låta hundra blommor blomma och hundra tankeskolor strida'. Då Lu meddelade en allmän minskning av den politiska övervakningen, lovade han intelligentsian 'frihet för självständigt tänkande, för debatt, för skapande arbete; frihet att kritisera och frihet att ha, uttrycka och hålla fast vid sin åsikt då det gällde konst, litteratur eller vetenskaplig forskning'.⁸

Fastän Mao, Chou och Lu krävde en ny politik gentemot intelligentsian, var många partikadrer, som kände sin ställning hotad, motsträviga då det gällde att mildra den politiska kontrollen. I februari 1957 tillkännagav Mao, som var otålig över det långsamma gensvaret från partimedlemmar på låg- och mellannivåer, en kampanj mot de 'tre onda tingen' inom partiet: byråkratin, sekterismen och subjektivismen. Mao tycks till stor del ha lagt skulden för den ungerska resningen 1956 på det ungerska partiets isolering från massorna och på dess stränga kontroll av de intellektuella.⁹ Då Mao krävde en korrigeringskampanj, hoppades han att hejda liknande tendenser, som hade utvecklats inom det kinesiska kommunistpartiet och studenter och andra intellektuella eggades att delta.

Fastän studenterna först tvekade att svara på kravet på 'blomning och stridande', satte en grupp vid Pekinguniversitetet den 19 maj 1957 upp den första väggtidningen i vilken de gick till attack mot partiets behandling av intellektuella. Nyheterna om aktiviteten på Peita spred sig snabbt till de andra större universiteterna. Snart växte en studentrörelse fram, som i olika hög grad kritiserade i stort sett varje sida av partiets regim i Kina.¹⁰

Till största delen uppskattade studenterna partiets ideal. Deras kritik bestod av att partiet inte levde upp till sina egna förkunnade ideal. Peitastudenter kritiserade maktöverdrifter och

⁶ Fakta citerade av Boris Meissner, 'The Power Elite and Intelligentsia in Soviet Society' i Kurt London (red.), *The Soviet Union: A Half-Century of Communism* (Baltimore, 1968), ss. 158-168.

⁷ Chou En-lai, 'On the Question of Intellectuals' i Robert R. Bowie och John K. Fairbank, *Communist China 1955-59* (Cambridge: Mass., 1962), ss. 129-130.

⁸ Lu Ting-yi, 'Let a Hundred Flowers Blossom, a Hundred Schools of Thought Contend', i Bowie och Fairbank, a.a., s. 153.

⁹ Se Maos text Om det rätta sättet att lösa motsättningar inom folket (1957).

¹⁰ Rene Goldman, 'The Rectification Campaign at Peking under Mao: Politics Takes Command (Cambridge: Mass., 1966), University: May-June 1957', i Roderick MacFarquhar (red.) *China* s. 258. Goldman var student vid Peita under denna period.

maktmissbruk från partikadrerna under Su-fan-rörelsen 1955, en rörelse riktad mot kontra-revolutionärer och 'skojare'.¹¹ En del studenter kritiserade olika partimedlemmars sätt att leva, vilka hade skaffat sig särskilda privilegier och vilka 'använde socialismens frukter som en stege att klättra till högre positioner'. De kritiserade kadrer, som hade utvecklat arroganta och högfärdiga attityder mot folket och fördömde deras byråkratiska sätt att arbeta och påstod, att de blivit nya 'mandariner'. Kort sagt, huvuddelen av studenternas kritik riktades mot parti-byråkratin, som många kände hade förändrats från en revolutionär organisation till en elitklubb. I en debatt som hölls på Peita den 23 maj sade Lin Hsi-ling, en student från Folkets universitet:

Under revolutionens storm stannade partimedlemmarna tillsammans med folket, men efter revolutionens seger klättrade de upp i ledande positioner ... Härskaren och den behärskade befinner sig i olika positioner; de betraktar problem från skilda utgångspunkter och deras intressen är inte desamma ... Verklig socialism borde vara mycket demokratisk ... vi måste kämpa för verklig socialism. Socialismen tillhör folket, inte bara partimedlemmarna. Hela folket borde få framföra sina synpunkter så mycket de ville. Den nuvarande 'blomningen och stridandet' är begränsad endast till de övre skikten. Detta duger inte ... Låt de breda massorna diskutera och lufta sina åsikter och gör därefter en syntes av dessa åsikter. Detta är det idealiska sättet.¹²

Men vad hade orsakat denna tilltagande brist på jämlikhet mellan partimedlemmar och de breda massorna? En Peitastudent skrev att 'yttre faktorer ... spelar en viktig roll i tillväxten av de tre onda tingen i Kina. Att vi inriktar vår uppmärksamhet på yttre faktorer för att studera ursprunget till de tre onda tingen i Sovjetunionen är ... väsentligt.'¹³

Lin Hsi-ling koncentrerade sin kritik på 'anställningssystemet, skiktningssystemet och utvidgningen av säkerhetssystemet', som hon associerade med sovjetpraxis under Stalin. Personalsystemet tilldelade partimedlemmarna särskilda privilegier och skiktningssystemet ordnade studenter, lärare och partimedlemmar i en sträng hierarki.¹⁴ Lin såg utländskt inflytande i framväxten av de tre onda tingen och gick till attack mot det 'obehärskade imiterandet av Sovjetunionen ... Compradoren kröp för utlänningar och dyrkade Amerika. Nu är vårt förhållande till Sovjetunionen detsamma'. Andra Peitastudenter kritiserade andra sidor hos den sovjetiska utbildningsmodellen, däri inbegripet både institutionsstruktur och kursinnehåll. De ogillade det dogmatiska tillämpandet av sovjetiskt 'marxist'-tänkande och tyckte att en del sovjetiska textböcker var chauvinistiska och tråkiga.

Fastän de flesta Peitastudenter kritiserade partiet med utgångspunkt från jämlikhetsideal, hade de inte gjort rent hus med sitt eget intellektuella elit-tänkande. Just de studenter som hade kritiserat elit-tänkande inom partiet motsatte sig programmet med omväxlande arbete och studier, som uppmanade intellektuella att kombinera kroppsarbete med intellektuellt arbete. Lin Hsi-ling anförde att 'massorna inte nödvändigtvis önskar att (de intellektuella) ger sig ut och arbetar. De vill att de kommer och sköter saker och ting som de skall skötas.'¹⁵ En del studenter och lärare krävde, att partikommittéerna antingen skulle dragas tillbaka från utbildningsinstitutionerna eller begränsas i sin maktutövning – för att 'låta professorerna leda universiteten'.¹⁶

I Kina där intellektuella sedan gammalt i hög grad haft tillgång till politisk makt, kan studentkritiken mot partiet tolkas som ett försök att vrida den politiska makten ur händerna på

¹¹ A.a., s. 260.

¹² Citerat i Dennis Doolin, *Communist China: The Politics of Student Opposition* (Palo Alto, 1964), ss. 23-29.

¹³ A.a., s. 56.

¹⁴ För en liberal sociologs syn på denna utveckling, se Ezra Vogels artikel 'From Revolutionary to Semi-Bureaucrat, The 'Regularisation' of Cadres', *China Quarterly*, nr 29 (januari-mars 1967), ss. 36-40.

¹⁵ Doolin, a.a., s. 34.

¹⁶ A.a., s. 66.

de dåligt utbildade partikadrerna, av vilka många hade varit arbetare och bönder. Politisk makt skulle inte överföras till massorna under en sådan ledning, snarare skulle den återlämnas till sin 'rättmätige ägare', den utbildade eliten. Det var inte så underligt att kadrer på mellan- och lågnivåer och även många högt uppsatta partitjänstemän i så hög grad satte sig emot Maos politik i form av 'blomning och stridande'.¹⁷

Fastän studentkritiken först och främst var reformistisk, förordade en del studenter störtandet av det kommunistiska partiets makt. De studenter som gick till attack mot det kommunistiska partiet från den politiska högern hävdade att 'marxism är omodernt ... i stället måste vi lära av demokratin och friheten i de kapitalistiska länderna och övergå till en ny tolkning av kapitalism'.¹⁸ En del som krävde kapitalismens återupplivande skrev väggtidningar som innehöll slagord som 'utrota de kommunistiska banditerna', 'partimedlemmarna är hemliga agenter och de är värre än de japanska agenterna under ockupationstiden' och 'hur tråkig är inte denna socialism'.¹⁹

I sin kritik av det vidare samhället attackerade de också större partiprojekt. Några studenter vid normaluniversitetet i Kwangsi opponerade t.ex. inte bara mot att partiet gynnade studenter från bonde- och arbetarfamiljer då det gällde tillträde till universitetet utan de kritiserade även starkt dess program för jordkollektivisering. Dessa studenter fördömde kollektiviseringen som en 'repressiv åtgärd mot bönderna, som tvingades att underkasta sig, om de skulle ha någon jord att plöja'. De hade en känsla av att 'samhället var upp-och-nervänt och att en revolution till var nödvändig'.²⁰

Mao Tse-tung var klart överens med de studenter, som hade kritiserat partikadrerna för att vara skyldiga till de tre onda tingen (byråkrati, sekterism och subjektivism); att få fram sådan kritik hade varit syftet med korrigeringskampanjen. Men i egenskap av marxist satte han sig mot idéerna hos de studenter, som hade en elitmentalitet, de som krävde särskilda privilegier och de som kämpade för en kontrarevolution. Han måste ha varit intensivt medveten om det faktum att nästan 70 procent av universitetsstudenterna kom från borgerliga familjer och jordägarfamiljer. Dessutom måste han ha insett, att mycket av oppositionen från den politiska högern var framdriven av attityderna hos professorer, som för det mesta var medlemmar av de tidigare härskande klasserna.²¹ En marxist måste absolut känna, att det existerande utbildningssystemet höll på att undergräva revolutionen.

Det faktum att så många av de nya 'experterna' bara hade haft traditionella liberala idéer att erbjuda under de 'hundra blommornas' rörelse – idéer som i bästa fall tycktes otillräckliga för att förstå kinesisk verklighet och för att rätta till de missförhållanden studenterna märkte — var antagligen det som ledde Mao till en slutlig brytning med den sovjetiska förebilden för social förändring. Liksom han hade satt sig emot den dogmatiska tillämpningen av den bolsjevikiska revolutionära erfarenheten på den kinesiska situationen efter 1927, krävde han ännu

¹⁷ Enligt Lin Hsi-ling har 'blomningen och stridandet' som föreslogs av partiets Centralkommitté, mött starkt motstånd. Ordföranden sade att mer än nittio procent av de högre kadrerna var motståndare till idén.' Doolin, a.a., s. 33. Se även Merle Goldmans diskussion av de Hundra blommornas kampanj i hans *Literary Dissent in Communist China* (Cambridge: Mass., 1967), ss. 180-182.

¹⁸ Roderick MacFarquhar, *The Hundred Flowers Campaign and the Chinese Intellectuals* (New York, 1960), s. 136.

¹⁹ A.a., ss. 147-151.

²⁰ A.a., s. 147.

²¹ 'Enligt statistik som hänför sig till 2 474 professorer och biträdande professorer vid 46 institutioner för högre utbildning i Kina kommer den absoluta majoriteten av dem från jordägar- och borgarfamiljer och bara några få från arbetarklassen. Mer än 98 % av dem fick sin utbildning i det gamla Kina, som var genomsyrat av borgerlighetens klassanda. En mycket betydande del hade också varit utomlands för att studera i europeiska och amerikanska kapitalistiska länder. Den absoluta majoriteten av dem hade passerat medelåldern. Detta innebär att de har tillbringat den större delen av sitt liv i det gamla samhället.' *Hsinhua*, den 19 januari 1959.

en gång 'den skapande tillämpningen' av marxismen-leninismens principer på den kinesiska revolutionens praktiska behov. Hans sökande efter mera relevanta idéer utmynnade i det program, som blivit känt som 'det Stora Språnget', vilket till stor del inspirerats av de stora projekten för vattenresurskontroll, vilka hade påbörjats av en del nya jordbrukarkooperativ.

Det Stora Språnget följde snabbt efter kampanjen som startats i juni 1957 mot högerelement och kontrarevolutionärer, av vilka många hade avslöjat sina 'oreformerade' idéer under de föregående månaderna av 'blomning och stridande'. En integrerande del i Språnget var utbildningsrevolutionen, vars syfte var att förändra skolsystemet från en 'borgerlig fristad' till en revolutionär miljö. Det nya systemet skulle radikalt skilja sig såväl från den angloamerikanska förebilden som från den senare sovjetiska och skulle utbilda en 'ny socialistisk människa', som hade både politisk medvetenhet och kultur och som behärskade både intellektuellt och fysiskt arbete.

En av de viktigaste sidorna i utbildningsrevolutionen var att den innehöll ett digert program för att demokratisera inskrivningspolitiken. Som redan anmärkts hade universiteten tidigare rekryterat från dem som enligt traditionell standard var lättast utbildningsbara — elever som hade borgerlig, intellektuell och jordägarbakgrund. I ett land, där bönderna utgjorde över 80 procent av befolkningen, erbjöd sammansättningen på universiteten 1957 en mycket smal bas, från vilken framtida ledare kunde hämtas. Om effekterna av denna rekryteringspolitik skulle tillåtas att ackumulera, skulle de sociala och politiska fördelarna för de gamla härskande klasserna bevaras för all framtid. Experter skulle kunna utbildas men vad fanns det som garanterade, att de skulle komma att tjäna Kinas majoritet, de produktiva arbetarna som ombesörjde de materiella villkoren för experternas utbildning? Vem skulle dra nytta av den ekonomiska tillväxten och hur skulle en sådan tillväxt vidmakthållas?

Om Kinas stora och snabbt växande befolkning skulle bli en stor tillgång snarare än en börda, berodde mycket på i hur hög grad folkets entusiasm mobiliserades och i vilken utsträckning en vetenskaplig inställning gentemot utvecklingsproblemen spreds till de avlägsnaste delarna av landet. En teknisk expertelit, skild från industriellt arbete och jordbruksarbete, skulle snart frestas att utöva sträng kontroll över historiskt missgynnade klasser, medan de associerade sig själva med passande medlemmar av de gamla privilegierade klasserna och skikten och lade sig till med många av de senares vanor. Ett sådant nytt privilegierat skikt skulle utan tvekan till slut gå samma väg som Kuomintang, men den större politiska och tekniska sofistikeringsen hos dess medlemmar skulle antagligen göra dess störtande till en mycket längre utdragen och blodigare affär.²²

För att hindra behovet av en andra sådan våldsamt revolution kom Mao och den kinesiska vänstern i allmänhet överens om att det var väsentligt att öka intagningen av arbetare och bönder till den högre undervisningen och att trygga deras fortsatta deltagande i det sociala livet och de politiska striderna i den miljö, från vilken de kom. Rektorn för Tsinghua-universitetet meddelade kärnan i den nya politiken:

Utbildningsinstitutionen blir inte bara en skola utan på samma gång ett forskningsinstitut, en fabrik, ett planinstitut och ett byggnadsföretag. Därmed stoppas den traditionella uppfattningen av skolan som en konsumentenhet, ett elfenbenstorn (långt borta) från samhällslivet. Vår politik överbryggas gapet mellan utbildnings- och produktionsenheter.²³

²² Lin Piao sägs ha fört fram ungefär samma argument då han fastställde kulturrevolutionens bakslag och framgångar. Se T'ung Hsin-kan, 'United Action Committee Protects Privileged Class' *Ch'un-lei* (Våråskan) Peking, publicerad av Revolutionary Rebel United General Headquarters of the Capital's 1 August School of Mao Tse-tungs Thought, juli 1967.

²³ *China Reconstructs*, vol. VIII, nr 2, februari 1959.

Intagningspolitiken vid universiteten ändrades snabbt för att ombesörja större representation av gymnasister från landsbygden och från arbetarfamiljer. Politik betonades mera än akademiskt arbete. För att bryta ner det traditionella föraktet hos kinesiska intellektuella för kroppsarbete och kroppsarbetare, skickades dessutom studenter ut för att arbeta på landsbygden (hsiafang)²⁴. Små fabriker och masugnar på bakgårdar tilldelades skolor för att skötas av studenter och fakultet. Resultatet av utbildningsrevolutionen vid Tsinghuauniversitetet beskrevs på följande sätt:

Studenter tillbringar en tredjedel av terminen i produktivt arbete utan att detta påverkar de viktigaste kurserna. Varje institution kommer att dela tiden mellan teoretisk undervisning och produktivt arbete i enlighet med sin speciella inriktning. Studenterna vid institutionerna för vattenvård, ingenjörskonst och civil maskinteknik tillbringar i allmänhet en termin med koncentrerat produktivt arbete och två terminer med teoretiska studier. Andra institutioner tillbringar omväxlande dagar med arbete och dagar med studier, eller arbetar två dagar och studerar fyra dagar i veckan, eller arbetar en halv dag och studerar en halv dag. Det finns ingen standardmetod eller skarp uppdelning. En del undervisning i teoretiska ämnen utförs också under perioderna med koncentrerat produktivt arbete och en del arbete utförs under perioden med koncentrerad teoretisk undervisning.

Sedan detta hälften arbete – hälften studier – system kommit i bruk förblir politik en nödvändig kurs för alla studenter. Varje institution skall använda två veckor av varje skolår för korrigerande av tänkande och arbetssätt.²⁵

I Peking var studenternas första större projekt att hjälpa till att konstruera Minggravreservoaren. Enligt Morris Wills, en amerikansk student på Peita under denna period, fick studenterna en 'verklig känsla av att göra en insats' i sitt arbete. I juli 1958 anmodades studenterna att sätta upp små verkstäder, masugnar och reparationsverkstäder. På hösten inställde Peitastudenterna lektionerna under en månad för att bygga en simbassäng. I och med början av stålkampanjen i september lämnade frivilliga studenter universitetet och for till kommunerna nära Peking för att hjälpa till att sätta upp masugnar.

Det Stora Språnget karakteriserades av entusiasm och optimism och var en period när 'de flesta studenter trodde på kampanjen som startades av partiet. De kände, att kommunismens sak var god och de ansåg sig själva som en del av den.'²⁶ Studenternas stöd av det Stora Språnget och utbildningsrevolutionen står i skarp kontrast till deras bittra kritik av partiet under de hundra blommornas kampanj. (En grupp av dessa unga studenter skulle sedan utgöra kärnan i vänsteroppositionen, som skulle starta kulturrevolutionen vid Pekings universitet 1966, då de var lärare och forskningsassistenter). Men på högsta partinivå blev denna vitala revolutionära politik inte utan motstånd.

²⁴ En student, en läkardotter som gick i skola hos kanadensiska nunnor, berättar utförligt om sin entusiasm för lao-dung (fysiskt arbete av detta slag) i Jan Myrdals *Rapport från kinesisk by* (Stockholm, 1967; PAN-upplagan), ss. 275-281.

²⁵ *Hsinhua*, den 1 november 1958.

²⁶ Morris Wills, opublicerat manus (Harvards Universitet, 1965) ss. 83-88.

2. Expertvälde och framväxten av en vänsteropposition

Efter vad vi vet har en genomarbetad fullständig redogörelse för det Stora Språnget, som skulle byggts på viktig information som offentliggjorts under kulturrevolutionen, ännu inte publicerats. Hur som helst är det viktigt att komma ihåg, att Kinas vänster, ledd av Mao, i stor utsträckning har låtit sin politiska linje vila på insatserna under det Stora Språnget.¹ Opposition mot det Stora Språngets radikala politik utvecklades emellertid snart. Högerattacker fördebådades av försvarsminister P'eng Teh-huais 'opinionsbrev' den 14 juli 1959. Fyra dagar efter det att detta brev sänts till Mao, angrep Chrusjtjov Kinas folkkommuner i ett tal i Polen, men plenarsessionen av det kinesiska kommunistpartiets centralkommittémöte i augusti fortsatte att fördöma försvarsministerns synpunkter. Då mötet gick till omröstning för att avsätta honom från denna och andra befattningar (fastän man tillät honom att förbli medlem av centralkommittén), antog det, vilket skulle avslöjas senare, en resolution som offentliggjorde dessa synpunkter beträffande P'engs ställning:

P'eng Teh-huai har samlat ihop de tillfälliga och partiella brister, som antingen för länge sedan övervunnits eller som snabbt håller på att övervinnas. Han har förstorat dem oproportionerligt och har målat en kolsvart bild av den nuvarande situationen i landet. I allt väsentligt förnekar han segern för den allmänna linjen och de resultat det Stora Språnget har uppnått och sätter sig emot den snabba utvecklingen av nationens ekonomi, rörelsen för högre avkastning på jordbruksfronten, massrörelsen för att tillverka järn och stål, folkkommunrörelsen, massrörelserna för ekonomisk uppbyggnad och partiets ledarskap i den socialistiska uppbyggnaden, d.v.s. han gör motstånd mot att 'låta partiet föra befäl'. I sitt brev förtalade han fräckt partiets och hundratals miljoner människors hänförelse som 'småborgerlig fanatism'. Gång efter annan har han gått så långt i sina anmärkningar, att han försäkrat att 'om de kinesiska arbetarna och bönderna inte var så bra som de är, skulle en ungersk olycka ha inträffat i Kina, och det skulle blivit nödvändigt att inkalla sovjetiska trupper.'²

Fastän pessimistiska värderingar av det Stora Språnget eftertryckligt förkastades år 1966 av rebellstudenterna, av vilka många själva hade deltagit i uppbyggnadsprojekten eller bott hos bondefamiljer, som var stolta över sina prestationer under denna period, stödde vid denna tidpunkt en liten grupp akademiska personer och partiadministratörer inom den kulturella sektorn öppet P'engs attack, även om det skedde i beslöjade ordalag. 1965 skulle Wu Han, historiker och vice borgmästare i Peking, bli anklagad för att höra till denna reaktionära grupp. I juni 1959 hade han publicerat en essay om Hai Jui, en 'ärbar tjänsteman' under Mingdynastin, vilken avskedades för att han kritiserat kejsaren. I vad som åtminstone senare ansågs vara ett direkt angrepp på Mao, citerade Wu Han Hai Jui, när denne talade om för kejsaren att 'nuvarande skatter och dagsverken är onormalt höga ... de sista tio åren har varit kaotiska ... Du tror att du ensam har rätt, du vägrar att acceptera kritik och dina misstag är många ... Detta är det allvarligaste problemet i landet.'³ Två år senare skrev Wu Han en pjäs, som

¹ Anna Louise Strongs artiklar, samlade i *The Rise of Chinese People's Communes – and Six Years After* (Peking, 1964) ger en livfull redogörelse ur gräsrotsperspektiv för kommunrörelsen. Hon hävdar att kommunerna var nödvändiga för att hindra massvält under de Tre Svåra Åren (1960-62) när verkningarna av omfattande naturkatastrofer förvärrades av det plötsliga tillbakadragandet av den ryska hjälpen.

² *Hsinhua*, den 15 augusti 1967. Se också K.H. Fan, *The Chinese Cultural Revolution: Selected Documents* (New York, 1968).

³ *Folkets Dagblad*, 16 juni 1959. Wu Han påstod senare att han i verkligheten attackerat reaktionärerna i sina Hai Jui-essäer. Det sista stycket i hans essay i *Folkets Dagblad* den 19 september 1959 tycks verkligen attackera 'dem som kallar sig själva Hai Jui:s ... men ... ägnar sig åt att opponera mot goda män och goda handlingar, medan de säger 'detta är förhastat, det går för fort ...'. Men det måste observeras att detta skrevs efter det att P'eng klart hade förlorat diskussionen för tillfället. Dessutom visar en undersökning av Wu Hans skriftställer och handlingar på 1940-talet att han hade ett långvarigt förflutet som anhängare av Kuomintang, om ock från en liberal utgångspunkt, i dess kampanjer mot de 'röda banditerna'. Han förespråkade en liberal parlamentarism ännu 1948 och sade att Kinas framtid var beroende av den upplysta intelligentian. Se 'Chronology of Wu Han's

hette 'Hai Jui avskedad från sin befattning', i vilken han i allmänhet anses ha attackerat avskedandet av P'eng Teh-huai. Han tycks också förespråka, att man skall återgå till privata jordbruk.

Fastän sådana här åsikter antagligen inte var vitt spridda, hade de ett klart inflytande på Pekings intellektuella kretsar, och de tycks inte ha förkastats av Pekings borgmästare P'eng Chen. Sådana attityder gjorde det lättare för olika reaktionära tjänstemän att installera sig inom undervisnings- och kulturadministrationen.

I detta nya klimat började mycket av Kinas utbildningsrevolution att sakta undermineras. Reformerna kritiserades, särskilt av professorer och universitetsrektorerna för att 'sänka kvaliteten hos den akademiska utbildningen.' Många krävde ett gemensamt försök att höja den akademiska standarden och yrkesutbildningsstandarderna. På det hela taget stöddes detta försök av de flesta höga partitjänstemännen och partiet lade sig till med slagordet 'framåtgående vetenskap' inom det högre undervisningsväsendet.

1959 kritiserade Lu P'ing, den nyligen utnämnde rektorn för Pekinguniversitetet och sekreteraren i universitetets partikommitté, resultaten av utbildningsrevolutionen:

Universitetet måste undvika och övervinna det våldsamma begäret efter kvantitet och storhet och det otåliga längtandet efter framgång liksom motvilligheten att uthärda svårigheter, att handla realistiskt och att göra konkret arbete. Högstvävande revolutionära ambitioner och väldiga avlägsna mål måste vila på en verklig grund av löpande konkret arbete. Annars skulle de bara vara illusioner. Vi måste kombinera dessa ambitioner med den goda akademiska traditionen och lära med realism och ihärdighet.⁴

Lus försvar för 'realism' lät förnuftigt och ett sådant påpekande behövdes antagligen vid denna tidpunkt. Lu tycktes fastställa principen om 'röd och expert' – dvs att man borde vara både en god revolutionär och väl utbildad inom sitt fält – när han efterlyste integration mellan 'högtflygande revolutionära ambitioner' och 'god akademisk undervisningstradition': 'man får inte ställa de båda i motsats till varandra'.⁵

Men under de år som omedelbart föregick kulturrevolutionen undergrävde Lus arbete som effektiv och skicklig administratör inom den förhärskande utbildningspolitiken så småningom den revolutionära hänförelse han eventuellt kan ha haft. Som universitetsrektor började han allt mer göra de värderingar, som omhulldes av universitetsadministratörerna i Sovjet och västvärlden, till sina egna. Allt eftersom han mer och mer blev indragen i rent administrativa uppgifter, började hans institutionsroll präglade hans politiska synpunkter och handlingar. I egenskap av f.d. Peitaelev var Lu P'ings ambition att skaffa universitetet en ställning som en första klassens institution enligt sovjetisk och västlig måttstock.

Lu beundrade den sovjetiska industrialiseringsframgången och av detta skäl understödde han användandet av sovjetiskt industrikunnande för att modernisera Kina. Han upptäckte snabbt den centrala rollen den styrande och tekniska intelligentsian spelade i Sovjetunionens industrialisering. På ett möte för partikadrer inom universitetet i februari 1962 lär Lu ha yttrat:

Det sovjetiska utbildningssystemet är en framgång ... Dess rymdskepp flög ut i rymden. Vi får inte låta någonting rubba vårt beslut att lära av Sovjetunionen ... När vi skall driva skolor måste vi först vända oss till Sovjetunionen för att få erfarenhet. Vi borde lära av det sovjetiska undervisningssystemet och studera undervisningen i England och USA i rådfrågande syfte.⁶

Anti-Communist, Anti-People Counter-Revolutionary Activities in the Forties', *Kuang-ming Jih-pao* (Peking), den 6 maj 1966; *Survey of China Mainland Press*, nr 3709, ss. 10-25. (Hädanefter citerad som SCMP).

⁴ Wills, a.a., s. 94.

⁵ A.a.

⁶ Chang En-ts'u, *Chung-kuo Ch'ing-nien Pao* (Peking), den 23 juni 1966; SCMP nr 3733.

För att 'producera nyttiga människor' kom Lu att se som mål för den högre kinesiska utbildningen att utbilda många kvalificerade teknokrater och för att uppnå detta försökte han att utforma Peita efter Moskvas universitet: ⁷ Peita måste på grund av sin 'historia och status ... alltid ligga ett steg före de andra universiteten. Detta är ett tungt ansvar som vi måste axla. Vi måste hinna ikapp och förbi Moskvas universitet. Vi måste ha Moskvas universitet som mål.'⁸

För att nå den höga standard som fastställdes på Moskvas universitet, betonade Lu utvecklingen av 'professionalism' bland partikadrerna som utsetts för Peita. Enligt Morris Wills ledde trycket att uppnå professionalism till en nedgång i partimoralen. Mindre utbildade kadrer, av vilka många var bonderevolutionärer som hade gått med i partiet under Yenanperioden, blev skrämde. De kände, att de saknade lämplig akademisk utbildning för att erbjuda sitt ledarskap. Intellectuella inom partiet var i sin tur böjda att försumma partiarbetet för att koncentrera sig på sin karriär och sitt yrkesavancemang.⁹ Yrkeskickligheten hos sökande av partimedlemskap blev allt viktigare och politiska kvalifikationer blev på motsvarande sätt ansedda som mindre nödvändiga. Som ett resultat av detta ledde partivärningskampanjer vid universitet till att många nya medlemmar antogs, vilka utmärkte sig inom akademiskt arbete men saknade verklig politisk erfarenhet och politiskt engagemang. Enligt Wills 'låtsades' de 'ärlighet' men 'gick i själva verket med av personlig vinning.' Majoriteten av dem hade borgerlig bakgrund och många var söner och döttrar till höga tjänstemän och officerare.¹⁰

Eftersom de var skickligare administrativt och akademiskt tog dessa nya medlemmar det politiska ansvaret och den politiska makten från de äldre revolutionära kadrer. Kort sagt, partivärningskampanjen vid Peita resulterade i ett sammansmältande av den politiska och intellektuella eliten. De nya partimedlemmarna hade inte varit med om den långa revolutionära kampen, som hade gett de äldre partikadrerna deras politiska identitet. De hade inte upplevt solidariteten, andan av jämlikhet, engagemanget i det politiska arbetet och beredvilligheten till självupppoffring, dvs den revolutionära iver, som karakteriserade de påfrestade åren före 1949. Dessa nya män engagerade sig i ekonomisk och social utveckling som de såg det, men tenderade att ignorera politisk klasskamp till förmån för en vag rationalistisk humanism.

Före det Stora Språnget hade partimedlemmar först och främst koncentrerat sig på de viktiga principiella besluten, mobiliseringen av folket och den kritiska uppsikten över administrationen. Själva administrationen lämnades till administratörer, som ofta inte var partimedlemmar. Men det Stora Språnget tömde många administrationskontor och skickade arbetare ut på landsbygden för att förändra deras åsikter genom kroppsarbete. Partimedlemmar insattes på många av dessa administrativa poster.

Trycket att anställa kvalificerade yrkesmän, tillströmningen av nya partimedlemmar och indragandet av partiarbetarna i den löpande administrationen påskyndade tillsammans i hög grad utvecklingen mot en byråkratisering, som redan hade börjat. Det administrativa ansvaret vid Peita överfördes till partikommittén vid universitetet, som leddes av Lu P'ing. Och partikommittén, som ägnade sin uppmärksamhet åt administrativa plikter, blev alltmer isolerad från partiets lägre organisatoriska nivåer, från fakulteten och särskilt från den stora massan av studenter.

Universitetets partikommitté var tveksam eller likgiltig då det gällde ett närmare samarbete med studentavdelningarna. Den ansåg sig själv som ett högre organ inom partiet och föredrog därför att arbeta genom den allmänna avdelningen. Dessutom var lärarnas avdelningar tydligen viktigare sett

⁷ K'ung Fan, 'Lu P'ing's Revisionist Educational Line and Its Evil Consequences', *Folkets Dagblad* den 19 juli 1966; SCMP nr 3751.

⁸ Chang En-ts'u, a.a.

⁹ Wills, a.a., s. 42.

¹⁰ A.a., ss. 47-48.

ur administrativ synpunkt. Många av medlemmarna i partiets allmänna avdelningskommitté var institutionslärare och personer som effektivt kontrollerade och ledde institutionen. Vad skolans partikommitté än ville ha utfört bland studenterna kunde de uppnå genom lärarnas avdelningar och den allmänna avdelningen. Där existerade en hierarki med skolans partikommitté högst upp, sedan partiavdelningarna, därefter lärarnas och slutligen studenternas avdelningar.¹¹

Vad beträffar professorerna så beordrade Lu P'ing dem att ägna sig åt att höja sin yrkesstandard. Han lär 1962 ha infört en plan, som preciserade en strikt statushierarki och ett system för befordran av biträdande universitetslektorer, universitetslektorer, biträdande professorer och professorer, vilket först och främst grundade sig på akademisk standard. Politiska fordringar var reducerade till ett minimum. 'Vem som helst kan höja sin akademiska position, om han inte politiskt är emot partiet och socialism.'¹² Lu P'ings uppmuntran av rent akademiska dygder och systemet med rangordning och befordran ledde bland Peita-professorerna till en växande tendens att 'betona yrkeskickligheten men ta lätt på politiken, att lägga sig vinn om att förbättra sin yrkeskunnighet men nonchalera undervisningen,' och eftersom systemet gynnade konkurrerande forskningsintresserade intellektuella, hade den stora majoriteten av nya fakultetsmedlemmar borgerlig bakgrund.¹³ Lu eggade också sina studenter att utmärka sig akademiskt och betonade, att studenterna måste komplettera de timmar, som gått förlorade på grund av politisk aktivitet. Studenter fick anvisningar om att deras första plikt var att studera och uppnå yrkeskicklighet.

Vare sig man verkligen erhöll mer experter eller inte, blev konsekvenserna av kampanjen att höja den akademiska standarden omedelbart synliga på det politiska området. Den politiska aktiviteten minskade starkt både på grund av att den ogillades av universitetsadministrationen och på grund av att den tunga akademiska bördan helt enkelt inte gav någon tid över åt studenterna att engagera sig i politiken. Lu P'ing upplöste grupper av studenter, som bildade seminarier för att studera Maos politiska arbeten, under förevändning att detta 'inkräktade på de verkliga studierna'.¹⁴ En 'politisk aktivist' från en annan skola meddelade: 'Ni kan knappast försörja er bara på politik. Hoppa inte från det ena till det andra. Om ni inte är yrkesmässigt skickliga, har inte ens den allmänna partiavdelningen mycket intresse av att behålla er.'¹⁵

Vid Peita blev resultatet att 'många av kamraterna grävde ner sig bland sina böcker och blev likgiltiga för politiska aktiviteter', särskilt de mera ambitiösa studenterna, som ville utnyttja sin akademiska undervisning till det yttersta. Det populära slagordet bland studenter var: 'Bli Einstein den andre.'

De kände att de måste 'skapa sig ett namn, innan de var trettio år'.¹⁶

¹¹ A.a., s. 30.

¹² *Folkets Dagblad*, den 19 juli 1966.

¹³ Wills, a.a., s. 42.

¹⁴ A.a., s. 53.

¹⁵ The Black Program for Fostering Intellectual Aristocrats', *Hsin-hua Kung-pao* (Kanton), SMCP nr 4128.

¹⁶ Wills, a.a., ss. 23, 41, 99. Det verkar som om föräldrar ofta utövade tryck på sina barn för att driva dem till 'stora framgångar', mätt efter traditionella värderingar. En historia berättar om en godsägardotter som bekände: 'Jag klarade inträdesproven vid T'ailai mellanskola nr 1 sedan jag utexaminerats från en högre grundskola hösten 1959... Min mor sade till mig mer än en gång 'Du måste studera hårt. Du ska komma in på en högre mellanskola och sedan på universitetet. Sedan du utexaminerats från universitetet ska du lämna landsbygden för att bli läkare eller kader. Vilket härligt liv det kommer att bli.' Min moders ord borrhade sig in i mitt innersta. Jag tillbringade de tre följande åren med att studera med hennes ord i minnet. Men efter min examen vid lägre mellanskolan misslyckades jag med att komma in i högre mellanskolan. När jag återvände hem sade min mor till mig: 'Ack, du, en godsägardotter, har återvänt för att lida under diktaturens ok.' Jag tyckte också att jordbruksarbete är smutsigt och tröttsamt. Kan jag stå ut med det?'

Utbildningssystemet tenderade att låta studenter tävla med varandra om toppositioner. Värderingar och tänkesätt måste oundvikligen börja ändras: en student skulle tänka mindre på revolutionen och mer på sin karriär, mindre längs jämlikhetsbanor och mera i elitkategorier. Tidigare åtaganden att resa dit, där de hårdaste arbetsvillkoren rådde och bygga upp ett modernt samhälle i Kina vidsträckta inland, började bli ersatta av tankar på individuell trygghet och prestige som en framtida bemärkt person.

I denna akademiska omgivning lämnades studenterna, som hade rekryterats från landsbygden, i mycket i samma situation, som några av de första svarta studenterna från södern i USA, vilka rekryterats till elituniversiteten på den amerikanska östkusten (Harvard m.fl.) – de kände sig skrämda, 'intellektuellt underlägsna' och kulturellt lågtstående. Deras erfarenheter i klassrummen måste ha varit förödmjukande, eftersom de helt enkelt inte kunde tävla på samma villkor som de borgerliga, vilkas klasstillhörighet hade givit tydliga kulturella och intellektuella fördelar. Inte desto mindre blev professorer 'otåliga, och slog ner på långsamma studenter för deras dumhet' och såg på dem som ett 'hinder för akademisk kvalitet'.¹⁷ En stor del av dessa studenter blev snart uteslutna eller bestämt uppmånade att ge sig iväg.

En av dessa studenter, Juang Chi-kuang, skrev senare om sin erfarenhet vid universitetet i Wuhan.¹⁸ Hans historia avslöjar något av komplexiteten i situationen och ger en inblick i de inneboende problemen i Kinas utbildningsrevolution.

Juang gick med i åttonde marscharmén 1948 (de kinesiska kommunisternas klassiska arméförband – *red*). 1951 for han till Korea för att kämpa med Folkets frivilliga armé och 1955 tilldelades han en obetydlig kommunal tjänst på landsbygden. Han sade att vid den tidpunkten 'var min kulturella nivå mycket låg, så partiet skickade mig till skolan för kulturkadrer'.¹⁹ 1959 anvisades Juang till den filosofiska fakulteten vid universitetet i Wuhan, där han blev sekreterare i avdelningskommittén i sin klass. Under det Stora Språnget hjälpte han till att skriva textböcker i filosofi 'vilka tillämpade metoden med masslinje i undervisningen'. Men 1961

nästlade sig Li Ta, Chu Shao-t'ien och Ho Ting-hua (medlemmar av administrationen) in i partiet för att dra fördel av situationen och ta över ledarskapet vid Wuhans universitet. De slog ner den revolutionära vänstern och drog upp borgerliga specialister och 'professorer' i talarstolen. De skrek öppet att i det förflutna 'var det för mycket revolution och undervisningen hade haft en alltför passiv roll' med resultat att universitetet inte alls ser ut som ett universitet ... Eftersom jag var en revolutionär kader, kunde jag inte svikta inför en attack av borgarna ... Så jag ledde mina studentkamrater i hela klassen till att samvetsgrant delta i olika slags arbeten inom universitetsområdet som t.ex. att samla gödsel och att odla grönsaker. Detta syftade till att utveckla vanan att utföra arbete och vanan av ett enkelt liv och hårt arbete.

¹⁷ Wills, a.a., s. 41.

¹⁸ Chu Shao-t'ien, rektor vid universitetet i Wuhan skulle senare komma att anklagas av de röda garderna för: (1) att ha saboterat 1958 års utbildningsrevolution. Han stängde de fabriker som 1958 byggts av lärare och studenter. Han manade studenterna att ägna mindre tid åt produktivt arbete och mera åt de akademiska strävandena; (2) att ha avskedat och jagat bort 'några av de mest revolutionära som hade kommit in på universitetet under det Stora Språnget, vilka hade kommit på efterkälken och inte var intresserade av akademiskt arbete'; (3) att ha omorganiserat partiapparaten vid universitetet för att göra sig kvitt de kadrer som hade kommit till makten under det Stora Språnget och som vägrade att samarbeta med hans program som betonade akademiskt arbete.' Han förflyttade många som varit ryggraden i 1958 års undervisningsrevolution och placerade sina egna vänner i parti-kommittén och i nyckelpositioner i institutionerna.'; (4) Att ha upplöst skolans verkställande utskott (VU) och institutionernas VU som organiserats av 'de revolutionära lärarna och studenterna 1958' och 'för att ha satt upp nya kommittéer som hämtat sina medlemmar från professorerna och konservativa element.' Sålunda liknade han Lu P'ing i sin uppfattning av vad ett universitet borde vara. *Ch'ing-kang Hsueh-pao* (Wuhan), den 25 juni 1966. Se också Wills, a.a., ss. 96-98.

¹⁹ Det mesta av det följande har hämtats från *Hung-wei Pao* (Kanton), den 8 september 1966.

Men i samband med 'kompromissandet' i programmet för det Stora Språnget beordrades Juang av skoladministrationen att sluta leda sina studenter ut på fälten. Juang gick motvilligt med på detta men svarade: 'Vad beträffar mig själv skulle jag glömma mitt ursprung och degenerera, om jag inte arbetade. Tidigt på morgonen och efter kvällsmaten skulle jag gå ut för att arbeta och andra studenter skulle följa mig.' När han framhärjade med denna linje kallade Ho Ting-hua, en skoladministratör, samman ett allmänt möte på universitetet och kritiserade Juang offentligt för att vara 'en dålig student, som inte gjorde något annat än kroppsarbetade, inte studerade på allvar och utövade ett ytterst dåligt inflytande'. Trots denna kritik förblev Juang övertygad om att vad han hade gjort överensstämde med ordförande Maos idéer om utbildning och med partiets utbildningspolitik. 'Så småningom' skrev han, 'kände jag, att Li Ta m.fl. inte ville, att vi skulle studera och tillämpa ordförande Maos arbeten aktivt under kampens och arbetets gång och bli pålitliga revolutionära kämpar. De ville utbilda oss till ett speciellt skikt, skilt från arbete och ridande på folkets rygg.' Juang vidhöll sitt krav på att 'undervisningen skulle integreras med det produktiva arbetet', men han blev upprepade gånger tillbakavisad. Han fortsätter:

Det var först efter ideliga uppmaningar från oss studenter som Li Tas svarta gäng 1961 kände sig tvingat att gå med på att vi for ut på landsbygden för att göra sociala undersökningar. Före vår avresa sade de i ett 'direktiv' till partiavdelningen i vår klass: 'Syftet med denna resa är huvudsakligen att samla data för framtida vetenskaplig forskning.' Detta var ett försök att hindra oss från att delta i produktivt arbete. Med beslutsamhet reste vi till landsbygden för att delta i arbete, övade oss i att bo, äta och tala med bönderna, odlade klasskänslor hos oss själva, ändrade vår syn på världen och uppnådde en revolutionerande omvälvning i vårt tänkande.

Som svar på det förnyade trycket att höja den akademiska standarden vid Wuhans universitet skrev Juang:

Li Ta m.fl. – borgerliga herrar som förskansade sig själva i Wuhans universitet – betraktade arbetare- och bondekadrer som framhärjade i sin revolutionära kurs, som det största hindret för att genomföra den borgerliga och revisionistiska linjen inom utbildningen. De såg på mig som ett bekymmer att handskas med, en 'dålig' student. De använde sig av det gamla undervisningssystemet på alla sätt – en ondskefull taktik för att förfölja mig. När fullbordandet av den 'mindre men finare' principen krävdes, verkställde filosofiinstitutionen icke desto mindre den 'omfattande och breda kunskapens' politik; med Li Tas svarta gäng i spetsen, som skröt med att filosofi var en vittomfattande vetenskap, satte man inom filosofiinstitutionen upp kurser i matematik, kemi, biologi, estetik, främmande språk, liksom i den kinesiska filosofins historia, främmande filosofiers historia, det moderna Kinas historia, modern världshistoria, psykologi och logik, vilket blev mer än tjugo till antalet ...

Dessa kurser innehöll ålderdomliga och utländska beståndsdelar; feodala, kapitalistiska och revisionistiska ingredienser. De sökte ständigt ett antal 'borgerliga specialister', och inbjöd dem att föreläsa på universitetet för att sprida gift. Arbeten av ordförande Mao betraktades som 'referens'-böcker.

Juang fann denna utveckling 'outhärdlig':

Först krävde jag, att dessa kurser, som fick en att skilja sig från klasskampen, skulle inställas, men de vägrade att göra det ... Jag kände starkt, att om saker och ting fortsatte på detta sätt, skulle jag inte bara förlora förmågan att förstå Mao Tse-tungs tänkande utan min egen revolutionära vilja skulle torka och min revolutionära själ skulle korrumpas. Jag kände, att ett sådant universitet inte var en smältdegel för revolution ... Jag kände, att jag inte kunde stanna här längre.

1964 beslöt Juang att be om lov att få dra sig tillbaka från universitetet. Han gick till Ho Ting-huas hus för att tala om sitt beslut för honom. 'Han välkomnade naturligtvis idén, att en så dum student som jag skulle lämna universitetet.'

Ett av de främsta resultaten av det Stora Språnget hade varit det massiva skolbyggnadsprogrammet, som satts igång över hela landet för att tillhandahålla infrastrukturen för kommande universitetsutbildning. Den största vikten lades vid att upprätta nya skolor på landsbygden, särskilt på första mellanskole- och lägre mellanskolenivå, fastän många högre mellanskolor också byggdes.

På grund av Kinas starkt begränsade kapital och en lika allvarlig brist på lärare, var kvalitén på dessa nya skolor i allmänhet låg. De flesta av dem fungerade på deltidsbasis som till hälften arbete – till hälften studieskolor, där studenter studerade på förmiddagen och arbetade på eftermiddagen. De självförsörjande mellanskolorna i bondedistrikt, som byggts av bybor för bondebarn på lägre mellanskolenivå, var skolor av detta slag. Studenterna hjälpte till att betala driftskostnaderna genom att bidra med sitt arbete.²⁰

I motsats till skolorna som grundade sig på hälften arbete - hälften studier fanns det heltidskolor, som huvudsakligen placerats i städerna. Deras elever kunde inte bara studera på heltid utan hade också tillgång till materiella bekvämligheter, bibliotek och lärare. Det var naturligt, att elever som gick på dessa skolor hade en uppenbar fördel framför elever som studerade och arbetade samtidigt, vad beträffar kvalitén i deras grund- och påbyggnadsutbildning; och delvis på grund av detta hade de större möjlighet att gå vidare till universitetet.

Före kulturrevolutionen var tillträdet till den högre utbildningen grundat på tre kriterier – sökandens klassbakgrund, hans politiska förflutna och hans prestation vid inträdesexamina. Fastän sökandens klassbakgrund och politiska förflutna var viktiga faktorer, blev tyngdpunkten från 1959 i allt större utsträckning lagd vid ett konkurrenssystem grundat på sökandens resultat vid inträdesexamen. Dessa examina hölls en gång om året i juni för elever, som sökte tillträde till lägre mellanskola, högre mellanskola och universitetet. Konkurrensen ökade allt eftersom eleverna klättrade uppför utbildningsstegen; bara en sökande på tio fick tillträde till högre mellanskola och på universitetsnivå lär chansen att komma in ha varit en på trettio.²¹

De som försvarade examinationerna påstod, att de tillhandahöll ett rättvist och konsekvent inträdessystem, som utvalde de mest begåvade eleverna till vidare utbildning. Men i systemet fanns avsevärda inneboende orättvisor: sökande från landsbygden och de som hade gått på skolor med hälften arbete - hälften studier var genast handikappade. Systemet gynnade elever, som hade gått på skolor i städerna, där man studerat på heltid eller barn till kadrer, som hade läst vid särskilda internatskolor. Elever från privilegierade skikt i samhället – barn till höga partifunktionärer och barn som kom från gamla borgerliga klasser och jordägarklasser – var därför gynnade. Men en del tjänstemän var fortfarande inte nöjda med denna grad av urval. Lu Ting-yi lär ha gått till angrepp mot utbildningsrevolutionen så tidigt som 1959, då han sade, att den i allmänhet hade sänkt kvalitén i utbildningen.²²

En viktig fråga som inställer sig är om standarden inom specialiserad utbildning i toppen av utbildningspyramiden verkligen sjönk i absoluta tal eller om det endast var en 'försämring' av medeltalen på papperet på grund av den snabba ökningen av antalet hittills försummade studenter. I vilket fall som helst lär Lu 1962 ha sänt ut ett direktiv till alla provinser och kommuner, där han skisserat ett program för att 'höja' kvalitén på utbildningen. Chefer för utbildningen på provins- och kommunnivåer uppmanades att välja ut ett antal 'nyckelinstitutioner' i hela skol- och universitetssystemet. I maj 1963 möttes chefer för utbildningsbyråer på provinsnivå till en särskild konferens, under vilken planer gjordes upp på att grunda

²⁰ Se Robert D. Barendsen, 'Agricultural Middle School in Communist China', i Macfarquhar, a.a., ss. 304-322.

²¹ *Yomiuri*, den 25 juni 1966, i *Daily Survey of the Japanese Press* (20-29 juni 1966).

²² *Folkets Dagblad*, den 17 december 1967; SCMP nr 4100.

ett system av elitskolor: 235 högre mellanskolor (25 procent av alla högre mellanskolor, där man studerar på heltid) och 1.472 lägre mellanskolor (31 procent av alla lägre mellanskolor, där man studerade på heltid) valdes ut. 'Bland dessa skolor plockade de därefter omsorgsfullt ut 36 högre mellanskolor och 162 lägre mellanskolor' som de bästa av elitskolorna och beslöt att koncentrera lärarkrafter och materiella resurser till dessa.²³

1965 såg Kinas utbildningssystem ut ungefär så här: högst upp fanns alla elitskolorna, som skulle förbereda eleverna för universitetet. Deras elever skulle bli Kinas framtida ledare, vetenskapsmän och yrkeskunniga män. Nedanför elitskolorna fanns de vanliga skolorna, där man studerade på heltid, vilka skulle förbereda mellannivån, tekniker, ingenjörer och lärare, av vilka de flesta var förutbestämda att få anställning på landsbygden. Längst ner fanns deltidsskolorna, där man studerade halva tiden och arbetade halva tiden, vilka existerade för att tillhandahålla en minimal utbildning åt Kinas framtida bonde- och arbetarklasser. De skulle också förbereda tekniker och ingenjörer på en lägre nivå för att förse moderniseringsprojektet på landsbygden med personal.

Det var denna hierarki och särskilt dess elitkomponent, som skulle bli angripen av de röda garderna under kulturrevolutionen. Då de sökte eliminera institutionella källor till privilegier, kritiserade elever i det röda gardet vid Fjärde mellanskolan i Peking – en av stadens tio 'nyckel'-skolor – sin skola på grund av dess 'överlägsna materiella förhållanden', och den 'intelligensaristokratiska' attityd många elever utvecklade, medan de studerade där. De påstod, att Kinas Chrusjtjov (Liu Shao-ch'i) indelade Kinas skolor i två kategorier. En kategori skulle utbilda intellektuella. Elever från denna kategori skulle bli kadrer, ingenjörer, författare, artister, teoretiker, lärare etc. Den andra kategorin skulle utbilda kroppsarbetare. Elever från denna kategori skulle bli arbetare, bönder, servicepersonal etc. 'Elever som vunnit inträde i Fjärde mellanskolan' skulle inte ge sig ut till landsbygdsområden och bli bönder, sedan de lämnat skolan. I denna mening 'producerade det gamla utbildningssystemet å ena sidan intellektuella, som 'härskade över folket' och å andra sidan kroppsarbetare, som skulle bli 'härskade över'.²⁴ Man kommer här ihåg ett välkänt stycke från Mencius, som behandlar skillnaden mellan dem som tänker och dem som arbetar:

Stora män har sina speciella uppgifter och små män har sina särskilda uppgifter ... Somliga arbetar med sina hjärnor, och somliga arbetar med sin kroppsstyrka. De som arbetar med sina hjärnor styr de andra; de som arbetar med sin kroppsstyrka styrs av de andra. De som är styrda av andra försörjer dem och de som styr andra blir försörjda av dem.²⁵

Det hierarkiska systemet hotade att för all framtid bevara strukturer, som bara kunde förstärka de sociala värderingarna från det traditionella Kina, där en god utbildning utgjorde grunden för makt och prestige. Samtidigt inpräntade systemet värderingarna hos en ny teknokratisk anda, lik den i Sovjetunionen:

Varför fanns det alltid människor, som med alla tillgängliga medel skulle försöka att få in sina barn vid Fjärde mellanskolan eller någon annan 'nyckel' mellanskola? Jo, helt enkelt därför, att de ville, att deras barn skulle komma in vid universitetet. I deras ögon var det speciella universitetet ett drivhus för blivande ingenjörer, medan Fjärde mellanskolan var en annexskola till universitetet. Det var en genväg till en hög ställning.²⁶

De bästa av elitskolorna var internatskolorna för barn till partifunktionärer. Dessa var ursprungligen tänkta att ta hand om och utbilda barn till kadrer under inbördeskriget, när

²³ A.a.

²⁴ Röda gardet vid fjärde mellanskolan i Peking, 'Five Major Charges Against the Old Education System', *Folkets Dagblad*, den 17 december 1967.

²⁵ Citerat i Etienne Belaz, *Chinese Civilization and Bureaucrazy* (New Haven, 1964), s. 17.

²⁶ 'Five Major Charges ...' a.a.

kadrerna var inbegripna i revolutionär aktivitet, som skilde dem från deras barn.²⁷ Men efter Kuomintangns nederlag blev dessa skolor i allt större utsträckning exklusiva skolor för barnen till den nya härskande eliten, de högre kadrerna inom det kinesiska kommunistpartiet. Detta blev särskilt tydligt efter 1962, då 'de kollektiva internatskolorna' som en del av elitskolorna utvaldes för att utvecklas till Kinas finaste mellanskolor.

Under kulturrevolutionen anklagades dessa kollektiva internatskolor av de röda gardena för att likna brittiska och sovjetiska 'skolor för aristokratbarn'. Även om denna kritik var retoriskt överdriven, var den väl grundad i verkligheten. Som institutioner skilde sig dessa skolor endast föga från de förberedande skolorna för den härskande klassens barn i väst. Elever som gick på dessa skolor, tycks ha känt, att eftersom deras föräldrar hade varit revolutionära ledare (åtminstone vid någon tidpunkt), måste de följa i deras fotspår, även om de knappast skulle lämna ett bekvämt kontor i Peking. Med denna inriktning av utbildningen, den privilegierade ställningen och familjebakgrunden är det lätt att förstå, att många barn till högre partifunktionärer, särskilt i tredje generationen, skulle komma att utveckla den arrogans och självsäkerhet, som karakteriserar ättlingarna till de härskande klasserna på andra håll.²⁸ Eleverna hade i grund och botten fått veta att 'i framtiden skall ni bli generaler, ministrar och premiärministrar. Ni är den hårda kärnan av efterföljare (till den revolutionära ledningen) och skall inte gå omkring och sälja soja och ättika.' Och under 1950-talet och det tidiga 60-talet tilldelades faktiskt bara några få studenter från dessa kvalitetsskolor arbete på landsbygden.²⁹

Fastän vänstergrupperna i allmänhet hade slagits ned, sedan det Stora Språnget misslyckats, fortsatte de som stannade kvar vid universiteten att agitera på alla möjliga sätt. Vid Peita fortsatte de att fordra inskrivning av fler studenter med arbetar- och bondebakgrund, mer tid till politiska studier och till att fortsätta de arbetsprojekt, som hade påbörjats under det Stora Språnget, om också i begränsad form.³⁰ Spända relationer levde kvar mellan universitetets byråkrati å ena sidan och vänsterstudenter och unga lärare å den andra under hela perioden mellan det Stora Språnget och kulturrevolutionen.

Men det var byråkraterna, som hade övertaget och de fullföljde 'maoist'-krav endast på ett symboliskt plan. Lu P'ings svar på grundande av skolverkstäder under det Stora Språnget var att klaga: 'Så många fabriker har grundats i skolan! Skall jag vara ledare för en skola eller en fabrik?' Han övergick sedan till att stänga dem, den ena efter den andra, fastän han höll några öppna som 'mönsterverkstäder'.³¹ Han kände, att arbete-studie-programmet hindrade de akademiska strävandena och minskade därför den tid studenterna tillbringade i produktivt arbete till en månad per år. Dessutom gav man studenterna obetydliga arbetsuppgifter inom universitetsområdet, så att 'det under arbetstiden inte lades någon vikt vid att ge sig ut i fabriker och på landsbygden, ingen vikt vid integration av studenterna med arbetare och bönder och ingen vikt vid ideologisk omformning'.³² Framför allt minskade registreringen vid Peita av studenter från arbetar- eller bondebefolkning starkt, från 66,8 procent 1960 till 37,7 procent 1962.³³

Men efter ett plenum i centralkommittén 1962 när Mao fick ett ganska motsträvigt stöd för en rörelse känd som den socialistiska utbildningskampanjen, som först och främst syftade till att

²⁷ 'Oppose Collective Boarding Schools for Children of Cadres', *Ch'un-lei* (Våråskan), nr 4, den 13 april 1967. Se *Monthly Review*, vol. 21, nr 3 (juli-augusti 1969), ss. 75-84.

²⁸ A.a

²⁹ A.a

³⁰ Wills, a.a., ss. 86-102.

³¹ A.a., s. 91

³² K'ung Fan, *Folkets Dagblad*, den 19 juli 1966; SCMP nr 3751.

³³ Ione Kramer i *Progressive Labor*, vol. 6, nr 2 (nov.-dec. 1967). Kramer är en amerikansk författare som lever i Kina. Enligt A. Jackson-Thomas och hans medförfattare var vid ett tillfälle endast 20 % av studenterna från sådana familjer. (Se 'How It All Started').

konsolidera den kollektiva ekonomin på landsbygden, begav sig studenterna ut på landsbygden som medlemmar i 'arbetslag' och hjälpte till i kampanjen för att hindra de spontana tendenserna till kapitalism i byarna – ökningen av privat jord, överdrivna extraförtjänster, fria marknader på landsbygden, tendensen bland bättre ställda bönder att 'arbeta isolerat', och återuppsydkandet av rika bönder. De hade anvisningar att hjälpa fattigare familjer i klasskampen genom att hjälpa till att organisera fattiga och lägre mellanbönder i sammanslutningar (representerande ca 60 à 70 procent av landsbygdsbefolkningen), som sedan höll möten för att kritisera den tilltagande korruptionen bland kadrerna.

Samtidigt blev kraven på en mera radikal politik inom och utom universiteten mera ihärdig och vanlig. Den socialistiska utbildningskampanjen fördes till städerna endast i begränsad skala och i oktober 1964 kom den till Peita. Ett arbetslag anlände för att genomföra en korrigerande av skolans partiapparat. 'Arbetslaget höll möten (som tycks ha varit begränsade till partimedlemmar) i varje institution, där partimedlemmar vid makten, som slagit in på den kapitalistiska vägen, blev utpekade.' Lu P'ing fruktade tydligen, att hans och hans kollegers ställning höll på att undergrävas, för Pekings municipalkommitté under P'eng Chen, med vilken Lu stod i nära kontakt, inkallade genast arbetslaget och kritiserade det för att inte följa sina egna direktiv. Arbetslagets medlemmar anklagades för att göra 'hänsynslösa' angrepp och i mars och april 1965 organiserade municipalkommittén 'kamp'-möten för att tvinga arbetslagets medlemmar att medge misstag. När de vägrade att acceptera kritik, uppmanade municipalkommittén arbetslaget att lämna universitetsområdet 'under förevändning att sommarferierna närmade sig'. Municipalkommittén kände tydligen, att dess egen ställning skulle vara hotad, om Lu P'ing skulle bli komprometterad.

Strax efter återkallandet av arbetslaget spårade Lu P'ing upp de partimedlemmar, som hade kritiserat hans administration, och sände iväg omkring åttio av dem till hotellet International ute i Peking. Där försökte Lu P'ings grupp i sju månader (från juli 1965 till januari 1966) att vanhedra de oliktankande partimedlemmarna genom att få dem att medge, att de var 'karriärister' och medlemmar i en 'partifientlig klick'.

'Korrigerings'-sessionen på hotell International 'var organiserad tillsammans med municipalkommittén', som hjälpte Lu P'ing att organisera tvåhundra partimedlemmar vid universitetet för att 'kämpa mot de åttio'. Man väntade sig att dessa partimedlemmar skulle stödja Lu P'ing, 'eftersom anklagelserna var, att offren var partifientliga', men i själva verket 'gick ett antal över till de åttios sida'. Dessutom 'sorterade och ordnade Pekings municipalkommitté fakta till sin egen fördel, då den rapporterade händelserna till centralkommittén. Under dessa månader gav ett litet antal av de utsatta vika, men de flesta stod fast.'³⁴

En medlem i denna grupp på hotell International var Nieh Yan-tzu, lärare vid filosofiinstitutionen. Under 1961-1962 hade hon valts till partisekreterare i institutionens avdelningskommitté i opposition mot 'den som tidigare innehaft ämbetet', som stötts av Lu P'ing. Detta följde efter en hetsig diskussion 1958 på institutionen om de tre stora röda parollerna (generallinjen, det Stora Språnget och folkkommunerna). Nieh rapporterar, att Lu P'ing trots sin normala motvilja mot kroppsarbete för universitetsstudier, hämnades genom 'att skicka mycket folk till landsbygden för 'arbetsplikt' och genom 'att hålla dem där länge'.³⁵

³⁴ Det mesta materialet i föregående redogörelse kommer från 'How It All Started'.

³⁵ Intervju med Nieh av Anna Louise Strong, omtryckt i *Progressive Labor* vol. 6, nr 2, (nov.-dec. 1967), s. 75. Nieh sade också att när medlemmarna i gruppen på hotell International skrev ett protestbrev till Mao, omdirigerades det 'i händerna på deras förtryckare' och de kom sålunda att inse att P'eng Chen beskyddades av ännu högre partifunktionärer. På denna punkt säger en artikel i en inofficiell rebelltidning i Kanton, *Pa-erh-wu Chan-pao* den 14 februari 1967 (SCMP nr 574) följande: '1964 introducerades den socialistiska utbildningsrörelsen vid institutioner för högre utbildning, med Pekings universitet som experimentellt centrum. Lärare och studenter

Under denna period från 1962 till 1965 blev frågan om efterträdare till den första generationen socialistiska revolutionärer akut över hela Kina. 1964 erbjöd Mao Tse-tung dessa tankar i frågan och två och ett halvt år senare skulle de vara nästan varje mans egendom i Kina:

Stödda på förändringarna i Sovjetunionen sätter de imperialistiska profeterna sina förhoppningar om 'fredlig evolution till den tredje eller fjärde generationen i det kinesiska partiet. Vi måste krossa dessa imperialistiska profetior. Vi måste överallt, från våra högsta organisationer och ned till gräsrotterna, ägna ständig uppmärksamhet åt att utbilda och uppfostra efterträdare i kampen för revolutionens sak ...

De måste vara revolutionärer, som helhjärtat tjänar det stora folkflertalet i Kina och hela världen och får inte vara lika Chrusjtjov, som tjänar både intressena hos de till en handfull människor uppgående medlemmarna av det privilegierade bourgeoisiska kiktet i sitt eget land och den utländska imperialismens och reaktionens intressen.

De måste vara proletära statsmän i stånd att enas och arbeta tillsammans med det överväldigande flertalet. De måste enas, inte blott med dem som är överens med dem, de måste vara skickliga i att enas med dem som icke är överens och även med dem som tidigare bekämpat dem och därefter har bevisats ha fel i praktiken. Men de måste särskilt se upp med karriärister och konspiratörer sådana som Chrusjtjov och hindra dylika dåliga element från att tillvälla sig ledningen på någon nivå inom partiet och regeringen ...

Efterträdare i kampen för proletariatets revolutionära sak framgår ur masstrider och härdas i revolutionens stora stormar. Det är väsentligt att pröva och känna kadrerna och välja och utbilda efterträdare i masstridernas långa lopp.³⁶

Bland kampanjerna för att engagera unga människor i allmänna angelägenheter var kampanjen att lära av fattig- och lägre mellanbönder, kampanjen att lära av Folkets befrielsearmé (FBA) och kampanjen att överträffa Lei Feng, Wang Chieh och andra FBA-hjältar. Som vi har nämnt gav den socialistiska utbildningskampanjen särskilda tillfällen för eleverna att delta i landsbygdens politik. Skälen till att lära av armén och överträffa soldater kan tyckas mera dunkla.

När P'eng Teh-huai avsattes från sin post som försvarsminister 1959 övergick ledarskapet för Kinas beväpnade styrkor till Lin Piao, som när han vid arton års ålder utexaminerades från den berömda militärakademien Whampoa, hade gått med i det då nyligen grundade kommunistpartiet. Han hade blivit överste i den ursprungliga Kuomintangarmén, innan han var tjugo år. Som ledare för den Långa Marschen organiserade Lin det nordvästra antijapanska röda armé-universitetet i Yenan, vilket lockade många studenter från kuststäderna till den revolutionära saken. *Washington Post* (den 12 juni 1966) meddelade att han 'har alltid beskrivits som en kunnig, stillsam och flitig man med ett ovanligt mod'. Under Lins ledning har FBA

vid Pekinguniversitetet avslöjade den kontrarevolutionära klicken, ledd av Lu P'ing, och började göra undersökningar i Pekings municipalkommitté. Liu Shao-ch'i och Teng Hsiao-p'ing befallde omedelbart P'eng Chen att organisera förtryck. Teng Hsiao-p'ing stödde också energiskt Lu P'ing och sade: 'Lu P'ings attityd är bra och hans åsikt är korrekt.'

Vid det möte som centralkommitténs sekretariat höll den 3 mars samma år riktade Teng Hsiao-p'ing också tre påhittade anklagelser mot det socialistiska utbildningsarbetet vid Pekinguniversitetet. För det första hade det fel uppfattning om problemets karaktär, ansåg universitetet vara en ruten enhet och förde en kamp för att gripa makten; för det andra genomfördes inte 'tregrupps-alliansen'; för det tredje tog det allvarligt miste i fråga om kampens metoder och förde kampen till ytterligheter. Han angrep giftigt revolutionärerna som 'opportunisterna som använder andras skuldror som pinnar för att klättra uppför stegen'. Den 3 april gav Teng Hsiao-p'ing order om att Chang P'an-shih skulle ersättas med Hsü Li-ch'un, en medlem av det svarta gänget, som ledare för arbetslaget.

På grund av detta var Teng Hsiao-p'ing överbefälhavare för den sju månader långa kontrarevolutionära episoden vid Pekinguniversitetet.

³⁶ Anförts i broschyren 'Om Chrusjtjovs falska kommunism och dess historiska lärdomar för världen' (14 juli 1964) och citerat i *Citat ur Ord förande Mao Tse-tungs verk* (Göteborg, 1968), ss. 244-46.

avskaffat rangrullan och beordrat officerare att göra tjänst som vanliga soldater. Armé-dokument som tydligen tagits av tibetanska högerelement i en attack mot en regementspost från FBA i mitten av 1961 och som snabbt lämnades över till USA:s regering, visar hur FBA djärvt använde Maos 'masslinje' för att stimulera till 'stora diskussioner, stor blomning och skrivande av väggtidningar' bland soldater och bland civila människor som medel för att hjälpa dem att besegra de stora svårigheter, som den kinesiska revolutionen mötte under de Tre Svåra Åren.³⁷

En av Lin Piaos viktigare regler då det gällde att förnya FBA, var att människor och deras idéer var mycket viktigare än vapen. Wang Chieh, en tjugotre år gammal ledare för en FBA-grupp, vilken dödades när han kastade sig själv över en trasig mina för att rädda livet på medlemmarna i kommunmilisen som han undervisade, är en av ett antal vanliga soldater, arbetare och kadrer som citeras som exempel på en ny socialistisk anda att villigt tjäna och offra för den gemensamma saken. Fem månader efter Wangs död i juli 1965 publicerades hans dagbok och den blev allmänt och entusiastiskt läst av studenterna. Bland de punkter, som Wang betonar, är flit och enkelhet: 'En droppe olja, en skruv, en stubintråd eller ett uns dynamit är nationens och folkets egendom ... Hur lite jag än kan spara, skall jag göra mitt bästa för att spara åt mitt land.'³⁸ Men Wang Chieh är inte någon klassisk hjälte med särskilda medfödda talanger. Tvärtom är han kanske något under genomsnittet vad beträffar kroppsstyrka och intelligens. Vad som utmärker honom är hans vilja att fullkomna sig själv för att leva upp till sina ideal, till och med till priset att utmana etablerad auktoritet:

En vinternatt blev hans enhet utskickad för att bygga en bro. Där var ett tunt lager is på floden, en bitande vind och regnet piskade ner allt hårdare. Kompaniet behövde sex starka män att arbeta i floden. Wang Chieh ville, men plutonchefen tyckte inte han var stark nog och vägrade honom därför.

Wang bad: 'Kamrat plutonchef, om du verkligen vill göra mig till en god kämpe, måste du ge mig varje tillfälle att härda mig själv.' När han sagt detta, tog han av sin vadderade vapenrock och hoppade i vattnet före någon annan.³⁹

Trots förekomsten av personer som Wang Chieh var Mao Tse-tung långt ifrån säker på att den nya generationen fick tillräcklig utbildning i revolutionär politik. I januari 1965 sade han till Edgar Snow, att de som var under tjugo år aldrig hade krigat, aldrig hade sett en imperialist eller känt av kapitalismen i maktställning. Föräldrar kunde berätta för dem om sådana saker, 'men att höra historia och läsa böcker var inte samma sak som att uppleva det.' Fortfarande tycktes Mao se helt filosofiskt på detta i ljuset av de händelser som skulle inträffa. Enligt hans sätt att se,

skulle framtida händelser beslutas av framtida generationer och i enlighet med villkor som vi inte kunde förutse ... Ungdomen idag och de som kommer efter dem skulle fastställa revolutionens arbete i enlighet med sina egna värderingar. Maos röst dog bort och han slöt ögonen till hälften. Människans förhållanden på jorden ändrades i ständigt ökad takt. Tusen år fram i tiden skulle kanske alla, t.o.m. Marx, Engels och Lenin tyckas ganska löjliga, sade han.⁴⁰

Men 1965 var det år, då den massiva amerikanska invasionen skedde i Vietnam.

³⁷ Dessa anmärkningsvärda dokument har nu översatts och publicerats i *The Politics of the Chinese Red Army: A Translation of the Bulletin of Activities of the People's Liberation Army*, utgiven av J. Chester Chen m.fl. (Stanford, 1966).

³⁸ Wang Chiehs dagbok från den 5 mars 1964, citerad i Mary Sheridan, 'The Emulation of Heroes', *China Quarterly* nr 33 (jan.-mars 1968), s. 53.

³⁹ *Chung-kuo Ch'ing-nien* (Kinesisk ungdom) nr 22 (1965), citerad i Mary Sheridan, a.a., s. 56.

⁴⁰ Edgar Snow, 'Interview with Mao', *New Republic*, den 20 januari 1965; omtryckt i Franz Schurman – Orville Schell, *China Readings 3: Communist China* (Penguin, London 1968).

3. Kulturrevolutionen kommer till Peita

Möjligheten av krig under mitten av år 1965 tycks ha fått en del höga kinesiska parti-funktionärer att lita alltmer på vidgad och hårdnande centraliserad kontroll för att möta de nya omständigheterna. Då de genomförde detta, hoppades de antagligen att stärka den 'nationella enigheten', och det hastiga inträdandet av omkring åtta miljoner nya medlemmar i det kommunistiska ungdomsförbundet, därav många från borgerliga familjer och jordägarfamiljer, var tydligen en återspeglning av denna attityd. Klasskamp och revolutionär politik reducerades till ett minimum, även om inflytandet från den nationella borgerligheten ännu var mycket starkt i Kinas städer och de fattiga bondehushållens uppehälle äventyrades av hot mot den kollektiva landsbygdsekonomin.¹

Mao å andra sidan trodde att i händelse av krig och en djup fiendepenetration in i Kina skulle det vara viktigt att sätta sin lit till de mest revolutionära klasserna i samhället, de som hade visat sig mest energiska i motståndet mot de japanska inkräktarna. Om det var nödvändigt att göra förberedelser för krig, skulle det inte leda till att man åsidosatte de fattigare klasserna i 'enighetens' namn, eller att man kunde kosta på borgarna eller de forna jordägarna särskilda 'mutor' för gott uppförande. Det var därför nödvändigt att kritisera och tillbakavisa Wu Han, författare till 'Hai Jui, avskedad från sin tjänst', och andra som innehade maktpositioner och tydligast motsatte sig revolutionär politik: sådana män kunde man inte lita på om det skulle bli nödvändigt att utkämpa ett folkkrig. I hur hög grad olika ledare verkligen väntade krig är naturligtvis något man kan spekulera över. En del utländska observatörer har föreslagit, att det är just därför att Mao inte väntade omedelbart totalt krig, som han kände sig fri att starta kritiken mot Wu Han. Men det tycks oss som om Mao, när problemet blev akut, i varje fall skulle ha satt sig emot en utveckling mot att överge tilliten till de revolutionära klasserna och att ersätta massmobilisering på gräsrotsnivå med en organiserad kontroll uppifrån. Mao tog upp frågan att kritisera Wu Han på en arbetskonferens i centralkommittén, som hölls i september och oktober 1965.

Vid Pekings universitet var medlemmarna i gruppen på hotell International under tiden fortfarande utsatta för 'kritik'. Det är inte klart hur många andra studenter som var medvetna om vad som hände på hotellet. Marianne Bastid, en fransk student som läste kinesisk historia vid Peita från september 1964 till september 1966, tycks inte ha vetat något om episoden.² Men hon blev medveten om en förändring i det politiska klimatet i september och oktober 1965. Under september var där ett stort antal politiska cirklar och möten; i en del kurser hölls ingen regelbunden undervisning. Under den följande månaden lär två tredjedelar av universitetets medlemmar ha gett sig iväg ut på landsbygden, en del till folkkommuner nära Peking, alldeles på andra sidan den kinesiska muren, andra ända till Szechwan. Bastid säger, att syftet med deras uppdrag i huvudsak sades vara att hålla politiska kurser för bönderna och skilde sig från den tidigare, 'de fyra upprepningarnas', fas under den socialistiska utbildningsrörelsen. Fastän deras vistelse ursprungligen bara skulle vara i två eller tre månader, uppskötts deras återkomst åtskilliga gånger, och de kom i verkligheten inte tillbaka till universitetet, förrän efter de stora händelserna sent i maj 1966.

¹ En japansk korrespondent som besökte Kommunistiska Ungdomsförbundets centrala högkvarter i oktober 1965 lär ha rapporterat att ledarna där var mycket tveksamma att diskutera ideologiska frågor. Se Tokyo Shimbun, den 21 december 1966, citerad av John Israel i 'The Red Guards in Historical Perspective: Continuity and Change in the Chinese Youth Movement', *China Quarterly*, nr 30 (april-juni 1967), s. 4.

² Marianne Bastids artikel, 'Origines et développement de la révolution culturelle' *Politique étrangère*, vol. 32 (1967), nr 1, ss. 68-86, är en särskilt användbar källa för perioden från september 1965 till augusti 1966. Artikeln blev klar den 29 november 1966. Vår redogörelse för händelserna vid Peita håller sig ganska nära hennes redogörelse om inget annat sägs. Vi har också byggt på en intervju med Marianne Bastid som Victor Nee gjorde sommaren 1968; information som hämtats från denna har särskilt markerats.

Beslutet om denna massiva avresa kom synbarligen helt plötsligt. Klasser som inte hade registrerats för att ge sig iväg fick 'marschorder' endast fyrtioåtta timmar i förväg. Det verkar därför möjligt, att Pekings municipalkommitté och Lu P'ings administration redan fruktade, att deras motståndare inom universitetet – som hade avslöjat sig själva under den socialistiska utbildningsrörelsen – skulle uppnå ökad styrka under kritikkampanjen mot Wu Han, viceborgmästare under P'eng Chen. I varje fall står det klart, att Pekings municipal-kommitté var skrämmd av en artikel av Yao Wen-yuan som kritiserade 'Hai Jui, avskedad från sin tjänst', som publicerades i Shanghai den 10 november, även om denna första artikel huvudsakligen ägnade sig åt att ifrågasätta den historiska riktigheten i Wu Hans porträtt av Ming-tjänstemannen Hai Jui och inte direkt ifrågasatte, om det var P'eng Teh-huais avskedande från tjänsten som beskrevs. P'eng Chens kollegor lär omedelbart ha telefonerat till Shanghai och klagat, 'Vilken rätt har ni att publicera Yao Wen-yuans artikel? Varför har ni inte meddelat oss i förväg? Var är er partiloyalitet?'³

Ett antal artiklar för och emot Wu Han, däri medräknat hans egen 'självkritik' publicerades under december och januari, men i februari 1966 vände sig uppmärksamheten, enligt Marianne Bastid, alltmer mot faran av en expansion av kriget i Vietnam. Vid Peita flyttades historiska institutionen och en del av filosofiska institutionen till ett statligt lantbruk nära Minggravarna i Pekings förstäder. Där var mycket diskussioner om hur undervisningen skulle kunna reformeras till större likhet med den som bedrivits vid det antijapanska universitetet i Yenan under kriget. Men i mars kom diskussionen om Wu Han i förgrunden igen, denna gång i ett mera tydligt politiskt sammanhang, åtminstone för läsarna av rikspressen utanför Peking. Teng T'o, en sekreterare i Pekings municipalkommitté, hade publicerat en serie artiklar 1961-1962 med Wu Han och Liao Mo-sha, vilka var ännu mera misstänkta än 'Hai Jui'. Teng T'o som tydligen blev medveten om att han skulle komma i skottgluggen på grund av dessa artiklar, publicerade nu sin egen 'kritik' av artiklarna den 16 april i en artikel i Pekings Dagblad, som emellertid försökte undvika de verkliga politiska problemen.

Klockan sex den morgonen kallade Peitas partikommitté under Lu P'ing samman ett möte med partimedlemmarna och talade om för dem: 'Idag innehåller Pekings Dagblad en viktig artikel och ni är tvungna att studera den ingående och lägga märke till massornas reaktioner. När tidningen har utdelats, skall vi genast distribuera den till er.'⁴ Enligt samma källa 'hade partikommittén varit tyst en lång tid' före detta morgonmöte och hade inte tidigare aktivt varit engagerat i att distribuera morgontidningar. På eftermiddagen kallade Lu P'ing samman det första massmötet för att 'kritisera' Wu Han och 'ledde personligen ett antal lärare och studenter från juridiska institutionen i en undersökning beträffande data om fjorton miljoner skrivtecken i femtonhundra volymer, som handlade om hur Hai Jui 'rättade misstag' ...'⁵

Under den följande månaden försökte Lu P'ings administration begränsa diskussionen till en akademisk debatt kring Hai Juis meriter och Wu Hans framställning av dem. Till och med efter en kraftfull attack mot de publikationer, som kontrollerades av Pekings municipal-kommitté, den 8 maj i Befrielsearméns Dagblad, skickade Lu P'ing den 14 maj ett meddelande till Peitas partikommitté från Sung Shuo, vicedirektör för universitetsbyrån i municipalkommittén, vilket innehöll följande instruktioner:

'De partifientliga, antisocialistiska yttrandena måste fullständigt förkastas teoretiskt ... Denna kamp måste föras på ett mycket försiktigt sätt ... När massorna reser sig, måste de ledas på den rätta vägen ... Bara genom att energiskt åtaga sig ledarskapet kan rörelsen ledas i enlighet

³ Ch'i Pen-yu, 'On the Bourgeois Stand of Frontline and the Peking Daily', Röda Fanan, nr 7, den 11 maj 1966.

⁴ 'How Lu P'ing Served 'Three-Family Village', en artikel vars författare tycks vara partimedlemmar vid Peita; *Folkets Dagblad*, den 5 juni 1966.

⁵ A.a.

med sin normala utveckling ... stora möten kan inte på något sätt tjäna att teoretiskt förkasta dem.’⁶

Vid denna tidpunkt tycks medlemmarna i gruppen på hotell International till största delen ha fått tillåtelse att återvända till universitetet. När affären uppdagades i januari, uppgick hotellräkningen till 200.000 yuan och vid denna tid fanns bara några ‘hårda nötter’ kvar, huvudsakligen från filosofiska fakulteten. Bland filosofilärarna som var kvar fanns Nieh Yuan-tzu, institutionens partisekreterare, Sung I-hsiu, Hsia Chien-chia, Yang K’e-ming, Chao Cheng-yi, Kao yun-p’eng och Li Hsing-ch’en.⁷

Den 18 maj anlände ett konfidentiellt cirkulär från centralkommittén till Peitauniversitetet, och det stod klart för Nieh Yuan-tzu, som kunde läsa det eftersom hon var byråsekreterare, att Lu P’ings administration tillsammans med municipalkommittén slutligen hade blottat sig själv för attack genom att underlåta att tillåta fullständig kritik av Wu Han. Pekings borgmästare P’eng Chen hade tydligen tillåtits att gräva sin egen politiska grav. Cirkuläret lydde:

Centralkommittén har beslutat att återkalla den rapport om den pågående akademiska debatten som sammanställts av femmannagruppen för kulturrevolutionen, och som godkändes för spridning den 12 februari 1966... Denna så kallade Allmänna rapport från ‘femmannagruppen’ är i själva verket en rapport från P’eng Chen ensam ... Under utnyttjande av alltigenom ohederliga metoder handlade han helt godtyckligt, missbrukade sina befogenheter och usurperade centralkommitténs namn, för att snabbt sända ut denna Allmänna rapport till hela partiet ...

I stället för att uppmuntra hela partiet att djärvt kalla upp de stora massorna av arbetare, bönder och soldater och kämparna för den proletära kulturen så att de kan fortsätta att rycka framåt, gör rapporten sitt bästa för att vrida hela rörelsen åt höger ... Framför allt söker den dölja själva syftet med denna stora kamp, nämligen att kritisera och tillbakavisa Wu Han och det icke föraktliga antalet andra partifientliga och antisocialistiska representanter för bourgeoisien (det finns en del sådana i centralkommittén och inom kommunistiska, statliga och andra centrala instanser, lika väl som på provinsernas, storstädernas och de autonoma regionernas nivå).⁸

Nieh Yuan-tzu och de andra sex filosofilärarna började genast förbereda en väggtidning, som kritiserade Lu P’ing, P’eng P’ei-yun (Peita partikommittés vicesekreterare) och Sung Shuo (från municipalkommitténs universitetsbyrå). ‘Vi satte upp vår väggtidning den 25 maj strax efter klockan två på yttre väggen till universitetets matsal’, talade Nieh senare om för Anna Louise Strong.⁹ Väggtidningen hade överskriften ‘Vad har Sung Shuo, Lu P’ing och P’eng P’ei-yun gjort under kulturrevolutionen?’ Den började med att dra uppmärksamheten till Sung Shuos instruktioner, som överlämnats av Lu P’ing den 14 maj och det sätt på vilket Lu P’ing och P’eng P’ei-yun hade utfört dem och slutade:

Varför är ni så rädda för väggtidningar? Varför är ni så rädda för att hålla kritikmöten? Att gå till motattack mot det svarta gänget, som förde fram en vanvettig attack mot partiet, socialismen och Mao Tse-tungs tänkande är en klasskamp på liv och död ... Att hålla möten och sätta upp väggtidningar är massans militanta metoder av bästa sort. Ni ‘dirigerade massorna till att inte hålla möten och till att inte sätta upp väggtidningar. Ni har tillverkat olika tabun och regler. Har ni inte

⁶ Citerad i ‘How It All Started’, s. 23.

⁷ A.a.

⁸ Cirkulär av den 16 maj 1966, publicerat i *Peking Review* den 19 augusti 1967 (också i Fan, a.a., ss. 124-133, Joan Robinson, *Kulturrevolutionen i Kina* (Stockholm, 1969) Cirkuläret tillägger: ‘Rapporten våldför sig på den grundläggande marxistiska tesen att alla klasstrider är politiska strider. När tidningarna började ta upp de politiska frågor som ryms i Wu Hans *Hai Juis avsättning* gick rapportens författare så långt som till att förklara: ‘Pressdebatten bör inte begränsas till de politiska frågorna, utan bör helt och fullt ta upp de olika akademiska och teoretiska frågor det rör sig om.’

⁹ Intervjun med Nieh.

genom detta undertryckt massrevolutionen, förbjudit den och motsatt er den? Vi kommer absolut inte att tillåta er att göra så.¹⁰

Enligt Jean-Francois Billeter, en schweizisk student som läste vid Peita då, blev den omedelbara reaktionen vid universitetet bestörtning och en absolut tystnad. Studenter samlades sedan i små grupper, läste väggtidningen, viskade ängsligt med varandra om dess korrekthet och undrade, vad som skulle hända härnäst. Deras samtal kännetecknades framför allt av sin försiktiga ton. Men stöd började snart uppenbara sig och inom några timmar var väggarna täckta av nya väggtidningar.¹¹ När Lu P'ing som deltog i ett möte med den gamla municipalpartikommittén, fick reda på nyheterna, rusade han tillbaka till universitetet för att organisera ett sista motstånd.¹² Enligt Billeter gjorde han det genom att mobilisera medlemmar från kommunistiska ungdomsförbundet, vars ledning var konservativ, alltsedan den organisatoriskt sammanknötts med Lu P'ings administration. Ungkommunisterna i sin tur satte upp väggtidningar, som fördömde Nieh och andra som 'avfallingar' och 'partifientliga element', 'karriärer' och 'lakejer till Teng T'os svarta gäng', som försökte att 'undergräva rörelsen'. De kungjorde, att Lu P'ings kommitté var en 'marxist-leninistisk partikommitté' och tillade, 'att motsätta sig skolans partiorgan är att motsätta sig partiets centralkommitté, att motsätta sig Lu P'ing är att motsätta sig partiet.'¹³ 'Vid 6-tiden på kvällen', berättade Nieh för Anna Louise Strong, var vår väggtidning täckt av många väggtidningar, som anklagade oss. Klockan sju blev vi 'belägrade' (dvs omringade i små grupper och man skrek åt oss) och fysiskt slagna.'

Den kvällen höll lärare och studenter från filosofiska institutionen ett massmöte. När de just stod i begrepp att sluta, trädde en grupp människor 'ledda av Lu P'ing' in och 'krävde att få fråga ut Nieh Yuan-tzu'. Sun Yueh-ts'ai, en forskningsassistent i filosofi, meddelar att denna grupp sedan steg upp på plattformen i matsalen, frågade ut Nieh Yuan-tzu och anklagade henne för olika 'brott'. De anklagade vänsterstudenterna för att vilja vända bort kampen från Teng T'o, Wu Han och Liao Mo-sha. En del människor berömde dessa tal. Sun bestämde sig för att ingripa.

Då jag såg, att en del studentkamrater vilseleddes, gick jag upp på plattformen och talade. Jag sade, att dessa människor har kommit in i klassrummet och stört ordningen och försökt omintetgöra mötet och att vi inte ämnade ändra målet för vår kamp. Jag sade, att genom att avslöja partikommittén kunde vi bättre slå mot det svarta gänget. Innan jag kunde fortsätta, svor de och skrek åt mig och knuffade ner mig från plattformen. En del höll upp sina knutna nävar och ville slå till mig. (De hejdades av kamrater, som i hemlighet stödde mig). En del skrek: 'Släpp honom inte. För honom till universitetsvakterna!'

Senare tog dessa människor upp mig igen på plattformen och bad mig att avsluta mitt tal. Jag sade, att vi inte fick skapa en spricka bland studenterna och att jag trodde, att 99 procent av studenterna (jag medger nu, att min uppskattning var för hög) ville skydda partiets centralkommitté och Mao Tse-tungs tänkande och 'kämpa mot det svarta gänget.

Sedan jag sagt detta, blev det skrik som 'strunt!' nedanför plattformen. Sedan knuffades jag åter ned från plattformen.

Marianne Bastid säger, att hon gick in i matsalen ungefär vid denna tidpunkt och en del människor började dra ut Sun. De sade till Sun, att de skulle resonera färdigt om saken med honom.

¹⁰ *Folkets Dagblad* den 2 juni 1966.

¹¹ Intervju med Jean-Francois Billeter av Ruth Padrum, 'Chine: De la révolte des étudiants à la révolution culturelle', i *Croissance des Jeunes Nations*, månadens krönika, juli-augusti 1968, ss. 19-26 och intervju med Marianne Bastid.

¹² *Hsinhua*, den 1 juli 1967.

¹³ 'Revolutionary Storm at Peking University', *Hsinhua* den 5 juni 1966.

Så frågade de ut mig och överhopade mig med frågor. De förbannade mig och kallade mig 'Teng T'os springpojke', 'ett högerelement', 'ett partifientligt element' etc. Slutligen knuffades jag hårdhänt ner från upphöjningen (utanför matsalen) av dessa människor.

Vid denna tidpunkt skickade partikommittén en man till uppträdet. Människorna som hade misshandlat mig, drog fram mig till honom, och jag lade fram mina synpunkter. Med ett kallt uttryck sade han bara till mig att gå tillbaka. Men människorna var fortfarande inte villiga att släppa mig.

Sålunda blev jag olagligt och brutalt misshandlad och förföljd av dem i mer än två timmar.¹⁴

Sedan Sun hade dragits ut ur matsalen frågade Marianne Bastid en kinesisk student, som läste på franska institutionen, vad hon tänkte om kontroversen. Hon svarade på franska, att Lu P'ing antagligen hade rätt. Men två andra flickor som stod intill sade, att det inte bara var 'antagligt' utan säkert, att Lu P'ing hade rätt.¹⁵

Det tycks som om nästan alla den kvällen, med undantag för en liten grupp vänsterstudenter och lärare, åtminstone offentligt talade för att Lu P'ing hade rätt. Men känslor var uppenbarligen väckta på båda sidor. 'Under hela natten diskuterade folk, satte upp väggtidningar och hängav sig åt att slåss, vilket krossade glasögon, klockor och reservoirdroppor.'¹⁶

Den följande veckan tycks i allmänhet ha varit lugn på ytan, fastän de aktivaste rebellerna upplevde ett 'terrorregemente'. Nieh Yuan-tzu talade om för Anna Louise Strong: lag kunde inte gå utomhus utan att man grep tag i mig, drog i mina kläder och skrek sådant som 'högerledare' åt mig.' Men studenterna fortsatte att diskutera Niehs väggtidning i små grupper och Billeter säger, att många studenter fortsatte att göra motstånd mot Lu P'ing inte bara därför att detta skulle kunna ge dem tillåtelse att diskutera 'Hai Jui' och de underliggande politiska frågorna fritt utan också därför att det skulle kunna leda till en lösning på de många iögonfallande problemen på själva universitetet. En del av dessa studenter, säger han, tog texten till väggtidningen den 25 maj till folkets centralradiostation. Hur som helst 'kvällen den 1 juni telefonerade ordförande Mao till kamrat K'ang Sheng (nu en medlem i det kinesiska kommunistpartiets politiska byrås verkställande utskott) och krävde att väggtidningen, som skrivits av Nieh Yuan-tzu och sex andra kamrater, skulle sändas ut i radio och genast offentliggöras.'¹⁷ Senare beskrev Mao i sin egen väggtidning 'Bombardera högkvarteret' detta som 'Kinas första marxist-leninistiska väggtidning', i det han utan tvivel erinrade sig de liberala väggtidningarna vid Peita under de hundra blommornas period.

Klockan åtta samma kväll (den 1 juni) kallades Peitastudenterna till ett möte, vid vilket texten sändes ut på radio följt av en positiv kommentar. Nieh Yuan-tzu talade då till en stor församling och 'alla' började genast välja samma sida som rebellerna mot Lu P'ing och hans kolleger. Eller nästan alla:

Den natten kom en ansvarig medlem för 'huvudkontoret av partikommittén, vilket handhade kulturrevolutionen' brådsakande in i den stora matsalen för att hota lärare och studenter, som hörde på radioutsändningen 'att inte blint tro på' vad radion sade. En del skrek till och med rasande in i matsalen och sade, att 'inom tre timmar skulle de högmodiga utsändningarna från Folkets centralradio ha sopats bort.'¹⁸

Det blev de emellertid inte och cymbaler och gonggongar genljöd under natten. Följande dag förekom det demonstrationståg av universitets- och mellanskoleelever, kadrer, arbetare och

¹⁴ Sun Yueh-ts'ai, 'I Denounce This Illegal and Brutal Act', *Folkets Dagblad* den 5 juni 1966.

¹⁵ Intervju med Marianne Bastid.

¹⁶ Nieh Yuan-tzu i intervju med Anna Louise Strong, a.a.

¹⁷ 'Down With Liu Shao-ch'i' – en krönika med händelser ur Lius liv från 1899 till 1967 omtryckt av The Ching Kangshan Fighting Corps of the Fourth Hospital, Peking, daterad maj 1967 – *Current Background* nr 834.

¹⁸ *Hsinhua* den 5 juni 1966.

till och med en del förortsbönder, som kom för att lämna väggtidningar och hålla tal, som stödde revolutionärerna på Peita.¹⁹ Strax efter midnatt anlände Wu Te, vicesekreteraren i Pekings nyligen omorganiserade municipalkommitté, till universitetet för att meddela, att P'eng Chen hade avsatts och att den nya kommittén hade beslutat, att avskeda Lu P'ing och Peng P'ei-yun från alla deras poster.²⁰

Enligt alla redogörelser ledde detta beslut till ett våldsamt utbrott av entusiasm under de följande dagarna. Medan där antagligen fanns en viss portion opportunism i de förändrade attityderna hos många studenter, tycks de flesta ha varit mycket lättade över att Lu P'ings administration hade fallit. Politisk och social aktivitet hade blivit strängt kontrollerad under den gamla ordningen och universitetets partiapparat hade upprättat en regim, där studenterna förväntades att anmäla sina studentkamraters upproriska tankar till en högre auktoritet eller stå inför utsikten att få en svart fläck placerad i sin för alltid bevarade meritlista. Ibland tycks studenter ha varit rädda att ge sig in i vänskapsförhållanden och att tala öppet om sina tankar och känslor. Detta kan kanske hjälpa till att förklara den spänning och den nästan desperata våldsamt, som riktades mot rebellstudenterna, innan det stod klart att Lu P'ing hade förlorat vedergällningsmakten. Den nya sinnesstämningen uppfattades t.o.m. av en så skeptisk observatör som den lokale Reuterkorrespondenten:

Studenter talar i upphetsade grupper och sjunger slagord under träd och nedanför byggnader draperade i färgade pappersserpentiner. Atmosfären verkar festlig snarare än spänd...

Rader av demonstranter paraderar runt murarna som omger universitetsområdet. Studenter i sovrumsfönster ropade slagord gemensamt och sjöng revolutionära sånger.²¹

Kritiken mot Lu P'ing av de politiskt mest aktiva studenterna koncentrerade sig på hans utbildningspolitik. Deras väggtidningar, som Marianne Bastid erinrar sig i allmänhet hade varit förnuftiga och uttrycksfulla, kritiserade starkt Lu för att ha motarbetat många sidor av utbildningsrevolutionen och för att ha diskriminerat studenter från arbetar- och bondefamiljer. Men eftersom mer än 100.000 väggtidningar klistrades upp under den första veckan i juni, var naturligtvis många av avsevärt lägre analytisk kvalitet. En del studenter attackerade den forne rektorns personliga liv delvis på basis av en raid i hans hus, då några av hans personliga papper hade gripits. Han kritiserades för det antal sängar han ägde och för det faktum, att hans dotter hade fått en dyrbar semester.²² Ett antal andra partifunktionärer och professorer, särskilt de som har lagt sig till med 'högfärdiga miner' mot de fattigare studenterna, kritiserades på massmöten. De blev då tillsagda att befria sina vanliga trädgårdsmästare och rensa ogräs i den heta junisolen.

Under beskydd av den nya municipalkommittén kom fler arbetare och bönder från närbelägna trakter till universitetsområdet för att visa sitt stöd. Bärande på fanor och plakat marscherade de till trummor och cymbaler. Studenter mötte dem med entusiastiska hälsningar och registrerade dem vid särskilda bord. Eftersom studenterna vill förklara varför de angripit Lu P'ing började de sätta upp provisoriska talarstolar på Hyde Park-sätt och organiserade talare.

Många av studenterna tycktes först sakna en teoretisk grund för sina attacker på Lu P'ing och de handlade i stor utsträckning i enlighet med sina något mekaniska 'officiella liv'. Men under de följande dagarna började en förändring uppträda. Deras 'officiella' politiska liv började så småningom bli integrerade med deras privata liv, eftersom de då de saknade teoretiska begrepp fann att de måste tala i mycket personliga termer om sina liv under den gamla administrationen. Studenter beskrev sina känslor av förtryck och skrämsel. En del av

¹⁹ Intervju med Marianne Bastid.

²⁰ *Hsinhua* den 5 juni 1966.

²¹ *Reuter*, Peking den 5 juni 1966; *New York Times* den 6 juni.

²² Intervju med Marianne Bastid.

flickornas tal var som 'grekiska tragedier': svepta med av sina känslor, gråtande och slitande sig i håret berättade de hur olyckliga de hade varit.²³

Bland de mest indignerade talarna var en del av de nästan sex tusen studenter, lärare och andra arbetare, som hade skickats ut på landsbygden eller till fabriker den föregående hösten och som hade tillåtits att återvända genom ett beslut av den nya municipalkommittén.²⁴ Jean-Francois Billeter minns, att han hade sett många av dem anlända mitt i natten, uttröttade av långa resor, ursinniga över vad de nu kände hade varit ett bedrägeri från de gamla universitetsmyndigheternas sida, men fyllda av revolutionära idéer från sitt arbete på gräsrotsnivå.

Under dessa dagar förändrades Pekings universitet. Studenter som varit rädda att tala med varandra började att uttrycka sina djupa känslor. De började tänka på sin utbildning, kvalitén på sitt liv och krafterna som kontrollerade dem. Ett nytt medvetande om studentsolidaritet började växa.

²³ A.a.

²⁴ *Hsinhua* den 5 juni 1966.

4. Sommaren 1966: Det nya Pekinguniversitetet

Perioden av oavbrutet talande och väggtidningsklistrande, under vilken studenter talade och skrev som de ville, varade omkring en vecka. Med start kring den 7 juni började medlemmar från ett arbetslag som sänts ut av den nya municipalkommittén att ta aktiv del i 'ledarskapet över den stora proletära revolutionen vid Pekings universitet'.¹ Arbetslaget, som leddes av Chang Ch'eng-hsien, hade organiserats omkring den 3 juni och anlände till Peita den 4 juni, för att, som det meddelades, hjälpa till vid reorganisationen av universitetets partikommitté. Laget tycks ha välkomnats vid sin ankomst, särskilt på grund av att det arbetslag som hade varit aktivt vid Peita under den Socialistiska Utbildningsrörelsen året innan hade ställt sig på deras sida som kritiserade den gamla administrationen. Men det stod snart klart att detta arbetslags roll skulle bli helt annorlunda under de nya omständigheter som skapats av studenternas aktiva uppror.

Den 12 juni hade demonstrationerna upphört och arbetslaget hade låst grindarna till universitetet. För att 'lugna' de mest entusiastiska aktivisterna gav arbetslagets medlemmar dem sådana sysslor som att skrapa ner väggtidningarna från murarna.² Ingen tilläts komma in på universitetsområdet utan att identifiera sig. Studenterna blev tillsagda att sluta upp med att hålla tal. Kontrollen över studenternas växande rörelse framtvingades dem och arbetslaget började anta den föregående skoladministrationens roll.

Avsevärd mystik omgärdar den följande perioden då arbetslaget dominerade vid Peita. Alltsedan 1966 har rödgardisterna skrivit många redogörelser över arbetslagets aktivitet under denna period i sina inofficiella tidningar, tidskrifter och pamfletter, men Peita har åtnjutit mindre nationell uppmärksamhet än en del andra Pekingskolor. Rapporter som vi har läst om en händelse som inträffade den 18 juni saknar detaljer, men den tycks ha fått allvarliga följder.

En av arbetslagets första åtgärder lär ha varit att skicka Lu P'ing och andra högre funktionärer bort från universitetet, 'skenbart för att få dem att skriva sin självkritik, men i verkligheten för att skydda dem från kampmötena.'³ Studenterna blev tillsagda att om de ville bekämpa dessa funktionärer 'måste de först ha en plan, organisera sig och få arbetslagets tillstånd.'

'Eftersom reaktionärerna – dvs de som var medvetna kontrarevolutionärer – kände sig skyddade av arbetslaget vågade de håna studenterna: 'Kom an, varför kämpar du inte mot mig?' Under alla de femtiosex dagar som arbetslaget tillbringade vid Peita ordnade de i verkligheten inte en enda gång ett kampmöte mot monstren.'⁴

Men den 18 juni fördes Lu P'ing och en del andra inför ett kampmöte trots arbetslaget. 'Där fördömdes de efter hård kritik.'⁵ Antagligen förekom en del våld. Arbetslaget kallade affären för en kontrarevolutionär handling och många deltagare som var medlemmar av partiet eller ungdomsförbundet uteslöts från dessa organisationer. Alla som varit med skulle göra självkritik, en del så många som fem gånger. Mindre radikala studenter organiserades för att bekämpa rebellstudenterna. Allt eftersom konflikten växte blev området allt hårdare avskärmat, utbyten och kontakter mellan fakulteterna på universitetsområdet förbjöds och studenter som ville besöka sina hem måste få tillstånd av arbetslaget. Studenter som hänvisade till andan i

¹ *Hsinhua* den 8 juni 1966; *Folkets Dagblad* den 9 juni.

² Intervju med Marianne Bastid.

³ 'How It All Started', s. 26-27.

⁴ A.a.

⁵ A.a

Mao Tse-tungs berömda *Rapport om en undersökning av bonderörelsen i Hunan*, skriven i mars 1927, fick av arbetslagets medlemmar veta att den var 'föråldrad'.⁶

Maos rapport innefattar detta avsnitt:

Folk svärmar in i husen hos lokala tyranner och elaka herrskap, som är motståndare till bondeföreningen, och slaktar deras grisar och äter deras spannmål. De till och med vilar sig en stund på de elfnbensinlagda sängar som tillhör de unga damerna ... Detta är vad en del människor kallar 'att gå för långt', eller 'att överskrida lämpliga gränser vid en orättvis rättande', eller 'verkligen för mycket'. Dylikt tal må synas berättigat, men i verkligheten är det felaktigt ... De våldsammaste revolterna och de allvarligaste tumulten har städse inträffat på de orter där de lokala tyrannerna, de elaka herrskapen och de laglösa godsägarna begått de värsta illgärningarna. Bönderna är klarsynta. Vem är dålig och vem är det inte, vem är den värste och vem är inte fullt så ondsint, vem förtjänar att straffas hårt och vem förtjänar att slippa ifrån – bönderna är noggranna i sin bokföring, och mycket sällan har straffet varit hårdare än brottet. För det andra, en revolution är inte som en middagsbjudning, eller som att skriva en essä, måla en tavla eller brodera; den kan inte vara så förfinad, så lugn och behaglig, så måttlig, snäll, artig, återhållsam och storsint.⁷

Arbetslaget tycks också ha försökt utföra en 'korrigerings' av andra studenter, funktionärer och professorer men eftersom det bestod av utomstående blev besluten om vem som utvaldes att kritiseras ofta godtyckliga. Marianne Bastid citerade ett exempel på en kvinnlig professor som tycks ha utpekats bara på grund av att hon innehade en central position inom partiavdelningens kommitté vid språkinstitutionen. När en av hennes studenter av arbetslaget tvingades leda en kritiksession mot henne vägrade studentskan. Hon sade att hon inte hade några skäl att kritisera sin professor och beskrev henne som en god kommunist och en person som hon litade på. Arbetslaget organiserade efter detta ett kampmöte vid vilket studentskan allvarligt kritiserades för att ha vägrat leda korrigeringen av sin professor; den kvällen grät flickan tyst på sitt rum.⁸

Studenterna började i ökad omfattning kritisera arbetslaget för dess handlingar. Men i stället för att göra självkritik brännmärkte arbetslaget, som fick direkt stöd av Liu Shao-ch'i, Kinas statsöverhuvud och vid denna tidpunkt den främste medlemmen av centralkommittén som hade hand om det löpande arbetet, sina kritiker som 'kontrarevolutionärer' och 'höger-element'.⁹ Sålunda blev arbetslagets period känd bland studenterna som 'de femtio dagarna av vit terror'.

Men den 12 juli gick fem studenter i geofysik (en del källor säger zoologi) slutligen i spetsen för en revolt genom att sätta upp en väggtidning som fördömde arbetslaget.¹⁰ Arbetslaget anklagade i sin tur studenterna för att ha försökt undergräva dess ledarskap, men Nieh Yuan-tzu skred till handling och höll den 19 juli ett tal som satte igång en stor debatt bland studenter, lärare och annan personal om händelsen den 18 juni. 'Detta möte kom fram till slutsatsen att det var alldeles korrekt att ha genomfört kampmötet mot Lu P'ing.¹¹ Studenterna

⁶ A.a.

⁷ Mao Tse-tung, *Politiska skrifter* (Stockholm, 1967), ss. 79-80

⁸ Intervju med Marianne Bastid.

⁹ Lius maka, Wang Kuang-mei, var till och med mera direkt indragen. Enligt pamfletten 'Down with Liu Shao-ch'i', som citerats tidigare: 'Den 19 juni sände Liu Shao-ch'i Wang Kuang-mei till Tsinghua (universitetet). Den 21 juni lade Wang Kuang-mei formellt sin hand vid den stora proletära kulturrevolutionen vid Tsinghua. Han brännmärkte mer än 800 revolutionära lärare och studenter, representerade av kamrat K'uai Ta-fu, som 'kontrarevolutionärer', 'pseudo-vänster men egentligen höger', och spred vit terror som ledde till döden för en person och fick många att begå självmord.'

¹⁰ Intervju med Nieh Yuan-tzu av *Hsinhua* den 2 juni 1967.

¹¹ 'How It All Started', s. 28.

anklagade också medlemmarna av arbetslaget för att ha 'Kuomintang-liknande attityder', och för att ha misslyckats att sätta tilltro till studenternas omdöme.¹²

Arbetslaget fortsatte att hålla kampsessioner mot sina kritiker och tvingade dem att bära narmössor. Det krävdes fortfarande avsevärt mod för att ställa sig på rebellernas sida. Innan han gick med vänstern, tänkte en student för sig själv:

'Men om jag skulle misslyckas i kampen, skulle det påverka min ansökan om medlemskap i partiet, det arbete jag skulle tilldelas efter examen, min personliga framtid, o.s.v.? En serie av personliga överväganden fångade mig i en avgrund av bekymmer ...'¹³ Men fler och fler studenter vanns över. Det blev svårare och svårare för arbetslaget att isolera vänstern trots att studenterna fick veta att de kunde sona sina egna tidigare synder genom att angripa de större 'bråkmakarna'. Bara några få studenter, för det mesta söner och döttrar till högre funktionärer – kanske för att de i förväg anade att deras föräldrar allvarligt skulle kritiserats under loppet av den kommande rörelsen – fortsatte att stå på arbetslagets sida, långt efter att detta hade avskedats. (Dessa studenter skulle senare bilda sådana konservativa 'rödgardist'-organisationer som den Förenade Aktionskommittén och de Purpurroda Fan-Gardena). Tidvattnet vände sig mot arbetslaget och dess högt placerade understödjare.

Den 18 juli återvände Mao till Peking från Shanghai, där han hade varit sedan november, och kritiserade arbetslagets uppträdande.¹⁴ Den 22 juli började Chiang Ch'ing, Maos hustru och medlem av den nya kulturrevolutionsgruppen som hade satts upp i maj för att ersätta gruppen under P'eng Chen, tillsammans med Ch'en Po-ta och K'ang Sheng, också medlemmar av denna grupp, en serie besök vid Peita. (K'ang Sheng och Ch'en Po-ta är nu två av de fem mäktigaste männen i Kina.) De ägnade största delen av den första dagen till att läsa väggtidningar. Dagen efter hade Ch'en Po-ta detta att säga:

Vi har kommit som elever för att lära av er och studera hur ni debatterar. Vi är inte era lärare. Våra sinnen är precis som oskrivna blad. Vi måste först lära av er innan vi kan lära er ... I er stora debatt måste ni också lära ut till och lära av varandra ... Vi måste alltid lägga fram fakta och hålla fast vid att resonera. Jag hoppas ni kommer att 'hämta styrka' från ordförande Maos tänkande vad beträffar metoden för att genomföra studier och forskning så att vi kan göra en stor framgång av den stora Kulturrevolutionen. Nu skall jag göra mig själv till elev.¹⁵

Den 25 juli summerade K'ang Sheng gruppens undersökningar på följande sätt:

Jag har hört att ni kamrater har olika åsikter om vissa problem. Detta är ett gott, normalt och sunt fenomen. Sanningen kan göras klarare genom strider. Vad beträffar '18 juni'-händelsen t.ex. sade somliga att den var revolutionär medan andra betraktade den som kontrarevolutionär. Andra åter ansåg att den varken var revolutionär eller kontrarevolutionär ... Hur är arbetslaget? Det sägs att åsikterna skiljer sig åt. En del tycker att det bra. Andra säger att det har gjort en del misstag. En del säger till och med att det har fel linje eller att det har slagit in på fel linje.

Öppna era sinnen och tala ut. Ni kan säga vad ni vill, fria från betänkligheter ... Varken vi eller arbetslaget utan ni är herrarna över den stora Kulturrevolutionen. Just detta är den första viktiga punkt som ordförande Mao har sänt oss för att tala om för er.¹⁶

Nästa dag (den 26 juli) kände gruppen att den kunde dra några preliminära slutsatser. K'ang Sheng meddelade gruppens mening om Chang Ch'eng-hsiens arbetslag och sade att det hade gjort två stora misstag. För det första hade det inte uppmuntrat de revolutionära studenternas

¹² Intervju med Marianne Bastid.

¹³ *Folkets Dagblad* den 20 december 1966.

¹⁴ 'Down with Liu Shao-ch'i', a.a.

¹⁵ 'Excerpts from Talks at Peking University by Leaders of the Cultural Revolution Group under the CCP Central Committee', i *Current Background* (Hongkong) nr 830.

¹⁶ A.a.

och lärarnas deltagande på hela universitetet för att genomföra kulturrevolutionen. För det andra hade inget försök gjorts att organisera ett nytt representativt maktorgan, och 'arbetet inom varje institution ligger också under arbetslagets 'monopol' ... Massorna har inte blivit djärvt uppväckta, betrodda och litade på i verklig mening. Därför har Chang Ch'eng-hsien gjort grova misstag i linje, tänkande och organisatoriskt arbete.' Ch'en Po-ta lade fram gruppens rekommendationer till studenterna, lärarna och personalen vid Peita:

Jag rekommenderar för det första att arbetslaget, lett av Chang Ch'eng-hsien upplöses och för det andra att ledande grupper för Kulturrevolutionen bildas vid Pekings universitet och att en Kulturrevolutionskommitté eller en representativ konferens för kulturrevolutionen organiseras för hela universitetet ... Representanterna i dessa bör inte utses av någon utan väljas av massorna. Det bör vara gott om tid att förbereda listan med kandidater från massorna ... Ingen brådska är påkallad. Den i förväg sålunda utarbetade listan bör offentliggöras och alla bör rösta. Dessa representanter är till för er, de skall tjäna er och skall inte rida på era ryggar ... Ni måste vara noga med att allmänheten blir brett representerad vid valen och ni måste kunna lyssna på olika slags åsikter. Lärarna och de kontorsanställda bör ha sina egna representanter. Dessa representanter är inte valda för livet. De kan avlägsnas när som helst om man finner dem inkompetenta. Massorna kan avlägsna dem och ersätta dem med andra genom nyval. Ni kan diskutera rekommendationen.¹⁷

Arbetslaget upplöstes samma dag. Förslagen till representativa kommittéer, baserade på Pariskommunens principer, sägs ha mötts av enorm entusiasm. Nästa dag beslöt studenterna att organisera sin egen kulturrevolutionskommitté.¹⁸

När arbetslaget väl en gång var misskrediterat bad Pekings municipalkommitté rebellerna formellt om ursäkt och återinsatte dem som hade uteslutits för att de angripit arbetslaget. Arbetslaget fick instruktioner att förstöra de anteckningar det hade samlat samman om studenterna och att återlämna varje 'bekännelse'. Det föreskrevs vidare att inget av detta material skulle få offentliggöras. Glädjefulla över sin seger reste studenterna banderoller med inskriften 'Hsin Peita' – Pekings nya universitet – över skolans huvudingång.

Studenterna deltog nu i att fatta sina egna politiska beslut och de fann processen upplivande. En student sade till Marianne Bastid: 'Att vi nu vågar tala, vågar handla, det är underbart! Vi har aldrig känt så här förut.' Tusentals väggtidningar med citat från Mao Tse-tung klistrades upp över hela området. Väggtidningar täckte väggarna i korridorerna och klassrummen: studenterna satte till och med upp citat av Mao över sina sängar. Universitetet kastades in i ett tillstånd av ständiga möten, stora och små, där studenter och lärare diskuterade vad de skulle göra härnäst, Kulturrevolutionens strategi, och hur de skulle ändra utbildningssystemet. De genomförde långa teoretiska diskussioner uppblandade med eldiga tal om hur man bäst skulle tillämpa Marx', Lenins och Maos tänkande på de konkreta problem som Kina stod inför. Studiegrupper för att läsa och diskutera Maos skrifter bildades eller återuppstod.¹⁹

Rebellstudenterna framförde stark kritik mot det gamla universitetssystemet, och sade att det arbetade för att inpräglade borgerlig och revisionistisk mentalitet. De sade att eftersom det ensidigt betonade akademiska prestationer och hög yrkesstandard fostrades studenterna till att bekymra sig mer om sitt personliga avancemang än om det allmänna bästa och fick huvudsakligen bokenskap som ofta skilde sig från den kinesiska verkligheten. Eftersom den tidigare administrationen i stor utsträckning hade minskat studenternas deltagande i arbetsprojekt i fabriker och folkkommuner kände de att de var otillräckligt förberedda för att hjälpa till att lösa de praktiska problemen i Kinas socialistiska utveckling. De fruktade att de skulle utveckla elit- och teknokratattityder och att ett nytt privilegierat skikt skulle utvecklas som det hade

¹⁷ A.a.

¹⁸ 'How It All Started', s. 28.

¹⁹ Intervju med Marianne Bastid.

gjort i Sovjetunionen. Många Peitastudenter uttalade därför sitt stöd till en del allmänna förslag till förändring som hade förts fram i juni av en grupp studenter vid Kinesiska folkets universitet.²⁰

Förslagen från studenterna vid detta universitet var dessa:

- (1) Så snart den stora Kulturrevolutionen slutar skall de studenter som har studerat i minst två år vid filosofiska fakulteter utexamineras i förtid och anvisas ta del i de tre stora revolutionära rörelserna, klasskampen, kampen för produktionen, och vetenskapligt experimenterande, och skall under en lång tid oreserverat förena sig med arbetare, bönder och soldater.
- (2) De filosofiska fakulteterna måste använda Mao Tse-tungs skrifter som undervisningsmaterial och ta klasskampen som ämne för djupgående studier.
- (3) Från och med nu skulle de filosofiska fakulteterna ändra sina studietider till ett, två eller tre år i enlighet med ordförande Maos instruktioner och landets behov. Dessutom skulle en viss del av tiden varje år anslås till att ta del i fabriks- och lantbruksarbete, soldatutbildning och klasskamp i samhället.
- (4) Vad gäller undervisningens metoder skall man betona självstudier och diskussion. Lärare skall ge lämplig handledning, använda den demokratiska undervisningsmetoden, följa masslinjen och bestämt avskaffa korvstoppsmetoden i undervisningen.
- (5) Från och med nu skall universiteten skriva in nya studenter från de unga människor som härdat sig själva i de tre stora revolutionära rörelserna, vilkas ideologi är progressiv och vilka har nått en viss utbildningsnivå och inte nödvändigtvis bara från dem som gått igenom den högre mellanskolan. Detta kommer att göra det möjligt för ett stort antal framstående arbetare, tidigare fattig- och lägre medelbönder och demobiliserade soldater att få tillträde till universitetet.²¹

Professor C.H.G. Oldham, som är en av de främsta utländska kännarna av kinesisk naturvetenskap och som har bidragit med artiklar om Kina i *Bulletin of the Atomic Scientists* både före och alltsedan Kulturrevolutionen började, anser att den nya revolutionära utbildningspolitiken antagligen är bra för Kinas utveckling. Han antyder att om Liu Shao-ch'i och hans kolleger hade segrat skulle där kanske blivit en större mängd avancerad forskning på kort sikt men man skulle fäst mindre avseende vid att föra den vetenskapliga revolutionen till bönderna. År 2000, tror han, kommer Kina att ha en befolkning på ca 1.300 miljoner, de flesta med någon vetenskaplig utbildning och de mänskliga resurserna för rekrytering av talanger för grundforskning kommer att vara enorma.²²

Förberedelser för val av den nya kulturrevolutionskommittén fortsatte i augusti och den förberedande kommittén vid Peita höll en kongress från den 30 augusti till den 12 september. Efter detta valdes en kulturrevolutionskommitté bestående av fyrtiofem medlemmar och åtta suppleanter från hela studentkåren och personalen. Kommittén i sin tur valde ett arbetsutskott på femton medlemmar, lett av Nieh Yuantzu.²³ Under hösten och vintern organiserades sedan så småningom en kongress med röda garden från Pekings alla högskolor och universitet. Nieh Yuan-tzu spelade en aktiv roll i detta. Anna Louise Strong säger: 'Det var inte lätt att föra samman de tusentals grupper av röda garden, som hade vuxit fram spontant, till en enad organisation. Vid ett universitet fanns alltid flera och ibland hundra grupper och många av

²⁰ Intervju med Bastid och källor i kinesisk press.

²¹ 'Proposals to the Party Central Committee and Chairman Mao Concerning the Introduction of a Completely New Academic System of Arts Faculties in Universities' av den 22 juni 1966; Folkets Dagblad den 12 juli 1966.

²² 'Science for the Masses', Far Eastern Economic Review (Hongkong), den 12-18 maj 1968, ss. 353-355.

Artikeln las först fram vid ett Kina-seminarium vid University of Guelph, Ontario i april 1968.

²³ 'How It all Sarterd', ss. 29-30.

dem bekämpade varandra.’²⁴ Omkring tjugo av de största organisationerna höll en preliminär konferens, vilken satte upp en ‘kärntrupp’ för att sammankalla en kongress. Denna kärna valdes sedan till arbetsutskott för hela Peking.²⁵

Kongressen med röda garden från universitet och högskolor i Peking samlades i slutet av februari 1967 och mer än 10.000 representanter var närvarande vid invigningsmötet.²⁶ Den 19 mars höll representanter för fattig- och lägre mellanbönder från tretton förstadsdistrikt och distrikt en kongress och denna följdes den 22 mars av en kongress för revolutionära arbetare och revolutionär personal inom Pekings industri och gruvbrytning. Röda garden från Pekings mellanskolor höll sin egen kongress den 25 mars. Representanter för dessa fyra organisationer innehade ca fyra femtedelar av platserna i Pekings revolutionära kommitté, som grundades den 20 april 1967 för att ersätta Pekings municipalpartikommitté.

Nieh Yuan-tzu blev vice ordförande i Pekingkommittén och i april 1969 valdes hon till en av de 109 suppleanterna i kommunistpartiets nionde centralkommitté. 1967 diskuterade hon bristerna i det gamla systemet med Anna Louise Strong och gav sin syn på hur saker och ting hade förbättrats:

1949 när vi grundade Folkrepubliken grep vi makten bara på toppen. Vi bevarade mycket av den gamla apparaten i ledningen och inom ekonomin. Ett sådant maktövertagande kunde inte skydda oss mot revisionism eller ‘fredlig utveckling’ mot kapitalism.

Under åren efter befrielsen samverkade tre saker: Elementen i den gamla apparaten, ideologin hos den kvarvarande borgerligheten och revisionism. Denna kombination skapade en enormt överdimensionerad byråkratisk apparat, som i allt högre grad skilde sig från folket ...

Denna byråkratiska struktur hade nu slagits sönder av kulturrevolutionen, vilken innebar ett massornas uppror mot alla borgerliga kvarlevor och tendenser.

Nieh tillade, att hon trodde, att det fanns väsentligen tre skäl, varför de nya maktorganen var en stor förbättring. För det första kom representanterna för det mesta från rebellernas led. För det andra höll de nära kontakt med dem som hade valt dem: ‘När man ser en representant rapportera till sin fabrik eller folkkommun och ser alla hans arbetskamrater diskutera hans politik, så förstår man, att förbindelsen mellan arbetarklassen och Pekings revolutionskommittés aktioner är mycket direkt.’ Slutligen fortsätter representanterna att arbeta i verkstäder, i lantbruket och i skolor och får inte lön som tjänstemän. Anna Louise Strong frågade Nieh, om hon trodde, att detta var praktiskt: ‘Har de tid att sköta stadens affärer, om de arbetar i fabriker?’

Nieh svarade att detta verkligen är ett allvarligt problem och att man funderar mycket ingående på det. Många förslag för att hålla ledningen under ständig kontroll och överinseende av folket har rests. I grunden hoppas man att utveckla ett vidgat massdeltagande i samhällets angelägenheter som Marx och Lenin förutsåg som en nödvändig förutsättning för det kommunistiska samhället. De ‘revolutionära massorna’ griper makten inte bara genom sina representanter i Pekings Revolutionära Kommitté utan också direkt i sina fabriker, folkkommuner eller institutioner, genom de ‘revolutionära rebellerna’ där.²⁷

För att helt förstå de krafter som åstadkom alla dessa förändringar, är det nödvändigt att återvända till slutet av våren och början av sommaren 1966. De Röda Gardena vid läroverken – som skulle bli en av de mäktigaste revolutionära krafterna – uppstod vid denna tid. Det första Röda Gardet organiserades vid den mellanskola som var knuten till Tsinghua universitetet i

²⁴ ‘Cultural Revolution at Beida’, *Progressive Labor* vol 6, nr 2 (nov.-dec. 1967), s. 77.

²⁵ A.a.

²⁶ *Peking Review*, den 10 mars 1967.

²⁷ ‘Cultural Revolution at Beida’, s. 78.

Peking. I en intervju med japanska journalister som besökte deras skola den 10 oktober 1966 beskrev de sig själva sålunda:

Vi bildade vår organisation den 29 maj och kallade den för Röda Gardet. Alltsedan Befrielsen (1949) har denna skola kontrollerats av borgare och på grund av detta hindrades vi till och med när vi försökte studera Mao Tse-tungs tänkande och ville genomföra den stora Kulturrevolutionen tillsammans med arbetare, bönder och soldater av rektor Wang Pang-ju, som hade makten. Organisationen skapades när vår ilska över detta exploderade – den skapades frivilligt. Organisationen bestod av omkring 40 medlemmar ... Idag är 265 av de 1.300 eleverna vid denna skola medlemmar.²⁸

Författarna till 'How It All Started' säger att läroverksrebellerna började skriva många väggtidningar som kritiserade arbetslagen efter 18 juni-händelsen vid Peita. I slutet av juli sände en del av dessa studenter två av sina angrepp på den gamla ordningen till Mao Tse-tung som omedelbart svarade:

Jag har mottagit de två väggtidningar som ni skickade till mig den 28 juli och även brevet som ni översände till mig med begäran att jag skulle besvara det.

Era två väggtidningar, skrivna den 24 juni resp. den 4 juli uttrycker indignation mot och förkastande av jordägarklassen, borgerligheten, imperialismen, liksom mot deras underhuggare som exploaterar och motarbetar arbetare, bönder, revolutionära intellektuella och revolutionära grupper och partier. Ni visar att uppror mot reaktionärer är berättigat.

Härmed ger jag er mitt entusiastiska stöd ...

Här måste jag säga att mina revolutionära vapenbröder och jag intar samma revolutionära attityd: att vare sig de bor i Peking eller i andra delar av landet eller under loppet av kulturrevolutionen, skall alla de som intar samma ståndpunkt som ni få vårt entusiastiska stöd.

Medan vi stöder er ber vi er dessutom att tänka på att förena er med alla dem som man kan förena sig med. Vad beträffar dem som gjort allvarliga misstag, så måste de få en chans att arbeta, att rätta sina misstag och att börja livet på nytt sedan man påpekat deras misstag för dem.

Marx sade att proletariatet måste befria inte bara sig själv utan hela människosläktet. Om det inte kan befria hela människosläktet då kommer proletariatet inte självt att uppnå den slutliga befrielsen. Jag skulle vilja mana er kamrater att uppmärksamma denna sanning.

Mao Tse-tung
den 1 augusti 1966.²⁹

Samma dag, den 1 augusti, samlades den elfte plenarsessionen av den åttonde centralkommittén. Mao satte upp sin egen väggtidning med rubriken 'Bombardera högkvarteret!' vid mötet den 5 augusti. I denna uppmuntrade han representanterna att läsa den ursprungliga 24 maj-väggtidningen från Peita igen och slog fast att under de föregående femtio dagarna hade 'en del ledande kamrater från ledningen ner till lokal nivå genomdrivit en borgerlig diktatur ... De hade vänt upp och ner på fakta och trollat med svart och vitt, omringat och förtryckt revolutionärer, kvävt åsikter som avvikit från deras egna, infört en vit terror och känt sig mycket nöjda med sig själva.' Han avslutade med att fråga, 'Borde inte detta tvinga en till djup eftertanke?'. Maos väggtidning uppmuntrade en knapp majoritet att gå med på att ta 'De sexton punkterna om den stora proletära kulturrevolutionen. Kinas kommunistiska partis

²⁸ *Nihon Keizai* den 12 oktober 1966. Studenterna tillade: 'Som ett resultat har rektor Wang skilts från sitt arbete som rektor sedan juni och tillsammans med åtta andra reaktionära lärare är han nu sysselsatt med reform-genomarbete och kommer till skolan varje dag och städar och odlar grönsaker i trädgården. Det finns sexton rödgardister bland de 150 lärarna och personalen. 80 % av rödgardisterna bland studenterna här kommer från de fem röda klasserna (fattigbönder, lägre medelbönder, arbetare, revolutionära hjältars familjer).'

²⁹ 'Ordförande Maos brev till oss', *Hung-wei-ping Pao* den 14 augusti 1968.

centralkommittés kommuniké av den 8:e augusti 1966.’ Detta dokument analyserade revolutionens nya stadium och lade fram dess huvudmål och medlen för att genomföra dem.

Enligt Marianne Bastid nådde entusiasmen vid Pekinguniversitetet nu sin höjdpunkt. Folk kom till universitetet från alla håll – med buss, i lastbilar, på cykel eller till fots, utan några introduktionsbrev – banade sig väg genom en labyrint av smörgås- och lemonadstånd. I mitten av månaden fanns det Röda Garden överallt, särskilt sedan de tagits emot framför den Himmelska Fridens port, där Mao själv emottog en av deras armbindlar. Före den 23 augusti hade de flesta av de Röda Gardena varit läroverkselever, men i början av september hade spektrat vidgats till att omfatta personer från sex år till en bit över trettio. Universitetsstudenterna som gick med i rörelsen under dessa veckor hjälpte antagligen till att kanalisera en del av den passion som lett till överdrifter från en del yngre rebellers sida.

Peitastudenterna agerade inte bara värddar för ca sju miljoner besökare mellan slutet av juli och oktober 1966; de började också sina egna resor. Grupper reste till andra universitetscentra över hela Kina och reste sedan i stort antal för att arbeta i fabriker och folkkommuner för att utbyta erfarenheter med medborgare inom alla områden. De återupplivade Peitastudenternas traditioner från 1919 och 1935 och bleknande minnen från den väldiga Långa Marschen. Liksom studenterna under de Hundra Blommornas kampanj sade de ifrån vad de tyckte och tänkte, men nu började de kritisera sina egna privilegier; och de började bana sig väg nerför en lång vindlande stig för att förena sig med arbetare och bönder.

John Collier

Kulturrevolutionen i Kanton

1. December 1967

I mer än ett år har studenterna varit den ledande kraften i kulturrevolutionen över hela Kina. Nu har tyngdpunkten flyttats över på arbetarna. Detta är ett lämpligt tillfälle att göra en summering. Det följande är en kortfattad överblick av situationen vid Zhongda (Sun Yat-senuniversitetet) i oktober 1967 och en mycket förenklad resumé av de händelser som ledde fram till denna situation.

Studentkåren vid Zhongda omfattar ca 5 000 studenter. Vi har dessutom en stab av lärare och andra anställda på ca 1 000 personer. Universitetsområdet är omgärdat av murar och täcker en yta av ungefär 3 km². Folket vid universitetet är uppdelat i tre huvudgrupper; två stora organisationer – Kommunen Röda Fanan (KRF) och Rebellkommittén (RK) – och en betydande grupp som av en eller annan anledning inte har organiserat sig eller som bara har sporadiska kontakter med någon av de stora organisationerna. När detta skrivs, har KRF uppskattningsvis ca 2 500 medlemmar. Av dessa är kanske 1 000-1 500 vid universitetet och resten i sina hemtrakter, i någon annan stad eller vid fabriker och kommuner i grannskapet. RK har kanske 1 000 medlemmar. De flesta av dessa är i Kanton. RK lämnade universitetet i slutet av juli, strax efter det att de öppna stridigheterna hade inletts. Flera hundra RK-medlemmar vistas f.n. på en fabrik, där arbetarna är rebelsympatisörer och förhandlar om när och hur de skall återvända till universitetet. (När jag skriver detta har just ett meddelande kommit om att de tänker återvända i morgon). De flesta lärarna och andra anställda bor som vanligt vid universitetet och en stor del av lärarkåren och några medlemmar av universitetsledningen tillhör KRF.

Vardagen vid universitetet (utspisning, affärer, serviceinrättningar etc.) flyter normalt. Väggar och plank på över 1 km är täckta av *da tse baos* (väggtidningar), som fortfarande byts ut ganska ofta. Varje dag till sent in på natten samlas människor för att läsa dem. Väggtidningarnas huvudämne är kampen mot Liu-Teng-Tao (förste partisekreterare i centrala Sydregionens partiorganisation fram till i år då han blev befordrad; arbetade i Kanton) och två aktuella kampanjer, en för bildande av allianser mellan massorganisationerna och en under mottot 'bekämpa självskheten och kritisera revisionismen'. Universitetet administreras av en KRF-kommitté och den gamla universitetsledningen. Vid universitetet bor dessutom en grupp soldater ur Folkets Befrielsearmé (förk. FBA). Dessa brukar vara med vid en del massmöten och fungerar som en förbindelselänk mellan universitetet och Militärkommissionen, men i stort sett spelar de en ganska tillbakadragen roll. Syftet med deras närvaro här, liksom vid andra arbetsplatser, är att stävja ytterligare våldstendenser och att ge ett moraliskt stöd till rebellerna.

Efter två månaders strider och förvirring håller situationen i hela Kanton snabbt på att normaliseras. Dag efter dag flyter meddelanden in om att tidigare fientliga arbetargrupper löst sina meningsskiljaktigheter, bildat allianser och börjat arbeta tillsammans igen – meddelanden som på ett akut sätt gör studenterna medvetna om att de passerats av arbetarna och att de lidit av individualistiska och anarkistiska tendenser.

Detta är bakgrunden till den vecka av självkritik som KRF startar under mottot 'utrota självskheten'. Man diskuterar även hur man skall kunna bilda en allians med RK. Vi besökte tre möten där man förberedde veckans aktivitet och vi har även börjat gå på kritikmötena. Det första mötet var för hela KRF och ca 2 000 personer mötte upp. Ordförande Maos senaste uttalanden om behovet av enhet liksom tal och ledare ur rikstidningar lästes upp och diskuterades. Det andra var ett möte i KRF-gruppen vid språkfakulteten där ca 150 personer

deltog. Den nuvarande situationen skisserades och diskuterades, flera ledande medlemmar tillstod allvarliga brister och bad om kritik. De medlemmar som hade lämnat universitetet under kampen kritiserades. De intellektuellas och studenternas allmänna svagheter framhölls. Vikten av att få tillbaka resten av KRF's och RK's medlemmar till universitetet underströks gång på gång. Talarna berörde slutligen vikten av att varje människa utrotar självisheten inom sig själv. Det tredje mötet vi besökte hölls av lärargruppen vid språkfakulteten och sträckte sig över två dagar. Dagordningen täckte samma ämnen som vid det större mötet men vi diskuterade även om det var bättre att hålla möten tillsammans med studenterna eller att fortsätta som en lärargrupp.

Över veckoslutet var KRF-medlemmarna upptagna av diskussioner med vänner och kollegor, och studier av ledare i pressen, Lenins *Radikalismen – kommunismens barnsjukdom* och relevanta texter av ordförande Mao. Allt detta som en förberedelse för den kommande veckans självkritik.

Under de närmaste veckorna kommer de båda organisationerna säkerligen att kunna gå varandra till mötes och bilda en allians och kampen mot högern på det 'politiska, ideologiska och organisatoriska' planet kommer säkert att vara lyckosam. Låt oss nu titta lite närmare på vad som har lett fram till den nuvarande situationen.

I början av kulturrevolutionen i juni förra året kallade partiets förste sekreterare, tillika universitetets vicepresident, studenterna till massmöten där han uppmuntrade dem att kritisera vem de ville, inberäknat honom själv. I början var studenterna nöjda med att skriva affischer till stöd åt rörelsen i Peking och att allmänt uttrycka sin samhörighet med den. Men i början av månaden skrev en grupp tyskstudenter ett plakat som kritiserade partikommittén vid universitetet. Plakatet kritiserades för att vara liktydigt med en attack på partiet och författarna uppmanades att göra självkritik. Många studenter slöt upp kring vad de ansåg vara ett försvar av partiet, medan andra slöt upp bakom rebellerna. Partisekreteraren gjorde försök att glida undan kritiken och att kväsa rebellerna. Partiets provinskommitté sände dit en arbetsgrupp och under de närmaste tre månaderna ändrade rörelsen karaktär. Tidigare var det partikommittén som var föremål för kritik, nu riktades udden allt mer och mer mot ett antal, i huvudsak äldre lärare och professorer, som var kända som 'högermän' eller som hade fört ett hårt regemente mot studenterna. De som hade uppträtt föraktfullt mot studenter från bonde- och arbetarfamiljer blev särskilt hårt kritiserade.

När centralkommitténs plenumbeslut (de s.k. 16 punkterna) hade publicerats och rödgardist-rörelsen hade satts igång, uppstod bland studenterna två huvudgrupperingar; de som gjorde uppror mot partikommittén och de som gjorde uppror under partikommitténs ledning, dvs 'rebellerna' och 'konservativa'.

Under hösten reste både de organiserade och de som inte var medlemmar i någon grupp runt i landet och besökte Peking för att träffa ordförande Mao. Under dessa resor samlade de nya erfarenheter och arbetade på fabriker och kommuner. De svåra strapatserna tog man med gott humör. En av våra lärarvänner reste till Peking i ett tåg som var så fullsatt att man var åt att kvävas, detta trots att hon p.g.a. sin dåliga hälsa hade avråts av både vänner och sin familj. När ordförande Mao passerade förbi på Tien An-men föll hon omkull och missade alltså tillfället. När hon kom tillbaka talade hon nästan bara om hur hjälpsamma studenterna hade varit under resan och hur inspirerad hon hade blivit av deras uppträdande. Senare på hösten åkte de flesta studenterna och lärarna ut på landet för att arbeta inom jordbruket. Eftersom det rådde svår torka i Kwantung reste vi tillsammans med språkfakultetens personal till en fattig bergsby för att gräva en bevattningskanal. Detta arbete gjorde ett djupt intryck på oss (min fru och jag hade även med oss våra tre tonåriga barn) och tycktes ha samma effekt på våra studenter och kollegor.

I november startade en ny kampanj mot partikommittén och i synnerhet dess förste sekreterare. Man krävde att få ta del av handlingar och dokument om de ursprungliga rebellerna. Två räder gjordes mot partiexpeditionen efter många misslyckade demonstrationer. Vi bor mindre än 100 meter från expeditionen och såg flera demonstrationer som ägde rum sent på natten. De konservativa satte sig emot räderna med motiveringen att många konfidentiella dokument förvarades på expeditionen och att dessa skulle kunna komma i farozonen. En vicesekreterare i partiet som hade varit borta från universitetet under kulturrevolutionens första månader stödde rebellerna och fördömde de konservativas ställningstagande. (Han sade senare att deras aktivitet fick honom att koka av ilska). Mellan de två räderna gick flertalet av rebellgrupperna samman i en större organisation, som de kallade Kommunen Röda Fanan (KRF). Under de följande veckorna tog KRF initiativet med fast hand och oppositionen rasade till stora delar samman.

I december och januari började många studenter på fabriker, både för att arbeta och lära av arbetarna, och för att uppmuntra arbetarna att göra uppror. I januari kom nyheterna om rebellernas maktövertagande i Shanghai, den s k 'Januaristormen', som sporrade studenterna och de upproriska arbetargrupperna till än större beslutsamhet. Mot slutet av månaden bildade de en aktionsfront, som bestod av grupper från alla delar av folket inklusive bönderna, och som fick namnet Sheng-ge-lien (de tre kinesiska skrivtecknen för detta är en förkortning av ett långt namn som betyder ungefär Provinsens Revolutionära Union) och som övertog kontrollen av alla ämbetsverk i staden och provinsen.

Strax efter 'maktövertagandet' förlorade Sheng-ge-lien stödet från en stor arbetargrupp, men trots detta fortsatte de att göra flera betydelsefulla aktioner. De besatte tidningsredaktioner, installerade sina medlemmar på radiostationen och organiserade demonstrationer vid Kanton-garnisonens högkvarter där de krävde 'svarta' dokument (handlingar om rebeller) och lär ha kopplat ifrån en del högtalaranläggningar.

KRF, som tillsammans med grupperingar bland teknologer och medicinare spelade en ledande roll i Sheng-ge-lien, tog makten på universitetet. De goda vänner till oss som hade fungerat som våra tolkar, byttes, då de inte var medlemmar av KRF, ut mot en ung rödgardist, som vi fick ett gott förhållande till och som vi nu umgås mycket flitigt med.

Under februari stödde alla grupper uppmaningen 'ta ett fast grepp om revolutionen och öka produktionen'. Vi började just då att arbeta på en fabrik där man tillverkade elektriska motorer och blev på så sätt direkt indragna i denna rörelse inom industrin. Samtidigt kom direktiv från Peking som gav utlänningar tillåtelse att, om de önskade, delta i kulturrevolutionen på sina egna arbetsplatser och vi blev nu även indragna i arbetet på universitetet. På vår fabrik bildades en fjortonmannakommitté som i huvudsak bestod av unga arbetare och tekniker, men som även innefattade en ledande partikamrat och medlemmar av fabriken milis. Vi var närvarande vid det konstituerande mötet då även jag sade ett par ord efter att ha blivit ombedd av en ung tekniker på vår avdelning. Senare var vi närvarande vid möten där man tog upp kampen mot fabriken direktör. Han anklagades för att ha undertryckt kritik och att ha försummat det politiska arbetet. Man var även missnöjd med hans sätt att sköta den folkskola som fanns i anslutning till fabriken. Vid kulturrevolutionens utbrott hade han emellertid visat en plötsligt påkommen omtanke om skolelevernas välfärd. Efter några veckors undersökningar kritiserades han även för smärre förskingringar och för att ha givit mutor i sitt tidigare arbete vid provinsens skattemyndighet. Många produktionsmöten hölls och vi arbetade övertid för att klara flaskhalsar i produktionen. Denna övertid kommer att tas ut i ledighet när inte situationen är så ansträngd. Produktionen under det första kvartalet översteg den planerade. På universitetet tog alla grupper del av de undersökningar som gjordes av ledande partikamraters relationer till olika högergrupper. Stora möten hölls där man 'bekämpade' vår partisekreterare och ledande medlemmar av provinsens och stadens

partikommittéer. Rebellerna behöll initiativet i februari och striden stod mellan de som stödde, och de som inte stödde Sheng-ge-lien. Arbetarna vid vår fabrik tillhörde i huvudsak den senare gruppen och kritiserade KRF för att ha en överlägsen attityd gentemot arbetare och för att ha stört ett arbetarmöte i januari. KRF försvarade sig med att mötet hade arrangerats av högermän för att sabotera produktionen. Arbetarna anförde då att de hade varit i god tro och att mötet hade hållits för att ta avstånd från Tao Chu. Under flera dagar fungerade jag som rapportör mellan fabriken och universitetet om dessa diskussioners förlopp.

I början av mars tog FBA över administrationen i provinsen. Bakgrunden var det starka missnöjet med Sheng-ge-lien, i synnerhet p.g.a. dess 'attack' mot FBA's högkvarter och dess oförmåga att konsolidera sin makt. Något senare övertogs även administrationen av universitetet av en enhet ur FBA. Den militärkommission som hade satts upp ställde sig på de konservativa organisationernas sida. Några av de mest aktiva rebellgrupperna kritiserades starkt och flera av dem upplöstes. Strax därefter bildade de hätskaste KRF-motståndarna tillsammans med ett antal konservativa grupper en ny massorganisation på universitetet som de kallade Rebellkommittén (RK). RK fick stöd av FBA-enheten, som även var officiellt representerad vid det konstituerande sammanträdet. FBA-soldaterna vägrade att gå på KRF's möten men diskuterade med dess medlemmar och lade sig inte i dess utåtriktade arbete (radiosändningar, vägg-tidningar, flygblad etc).

Under mars och första hälften av april var klimatet kärvt för rebellerna i hela provinsen med undantag av några platser där FBA-soldaterna var mera sympatiskt inställda. KRF förlorade antagligen två tredjedelar av medlemmarna och dess ledare ansattes även av de egna medlemmarna. Rödgardistorganisationen, som tidigare stod mycket nära KRF och som till stor del hade samma medlemskader behöll sin identitet och arbetade i viss utsträckning vidare.

I mitten av april tyckte vår FBA-kommandant antagligen att situationen hade blivit alltför komplicerad och med hänsyn till att tidpunkten för Kantonmässan närmade sig åkte han till Peking och återvände tillsammans med premiärminister Chou En-lai. Chou En-lai arrangerade ett antal mammutmöten bl.a. två som varade hela natten. Vid dessa möten lyssnade han till representanter för alla grupper; arbetare, studenter och bönder och som avslutning gjorde han en mer än två och en halv timme lång hopsummering, som vi lyssnade, till och lät översätta från en bandspelar. Han karakteriserade 'rebellerna' inklusive KRF, som verkligt revolutionära rebeller och sade att de 'konservativa' grupperna hade en 'viss tendens att vara konservativa'. Han bad om att flera grupper som hade blivit upplösta skulle rehabiliteras. Han underströk vikten av att alla meningsskiljaktigheter skulle lösas med argument och diskussion och inte med tvångsmedel och att alla massorganisationer skulle ha frihet att uttrycka sina åsikter. Han uppmanade FBA att bistå massorna i studiet av ordförande Mao's skrifter, att hjälpa dem att lösa sina tvister och att ge moraliskt stöd åt vänstern, dvs rebellgrupperna. Slutligen uppmanade han alla att hjälpa till med att göra den internationella mässan i maj till en stor framgång. (Under den månad mässan ägde rum uppförde sig de olika grupperna faktiskt på ett exemplariskt sätt). RK nämndes inte vid namn men de arbetarorganisationer som stod nära RK sades ha en 'viss tendens att vara konservativa'.

Initiativet gick mer och mer över till rebellerna efter Chou En-lais besök, men de små grupper ur FBA som fanns på så gott som alla arbetsplatser tenderade att förbli mer eller mindre neutrala, eller ibland stödde de den ena sidan, ibland den andra. KRF vann tillbaka sina gamla medlemmar och mer därtill. De flesta av våra engelsklärarkollegor, många tidigare RK-medlemmar, gick in i en ny organisation som kallades Lärarnas Röda Fana och som blev en del av KRF. RK's medlemsantal sjönk till mellan 1 000 och 1 500.

Nu började man även dra upp ledande partimedlemmars aktiviteter längre tillbaka i tiden. Vicesekreteraren i partiet hade stött rebellerna och tagit avstånd från de konservativa i

november. Båda sidor gjorde noggranna undersökningar av hans förflutna och klassammansättningen av hans familj för att fastställa huruvida han dolde några fakta om sitt tidigare liv. Båda sidor sände representanter till hans hemby och till platser där han hade arbetat. Många av de insamlade uppgifterna var motstridiga. RK påstod att han hade dolt komprometterande fakta om sig själv när han gick in i partiet 1938, att han låg bakom de direktiv om undervisningen som gavs ut av högergruppen 1962, att han var ansvarig för att studenter ur bonde- och arbetarfamiljer hade kommit i kläm, och att han hade strävat efter att 'sätta massorna mot massorna' ända sedan november. KRF bemötte dessa anklagelser med att vidhålla att deras bevismaterial visade att hade varit uppriktig när han gick in i partiet, att han visserligen hade gjort allvarliga misstag efter 1962 men att detta berodde på att han själv var ett offer för den reaktionära politiken och att han bl.a. hade blivit häftigt kritiserad för vänsteravvikelser 1960. Man menade vidare att han inte alls hade ställt massorna mot massorna utan tvärtom ståndaktigt givit rebellerna sitt stöd. Situationen blir inte enklare av att han själv har en kraftfull personlighet och under den förmenta kampen mot honom var det svårt att avgöra vem det var som blev 'bekämpad'. Hans brist på respekt på dessa kampmöten lades, av en del, till hans övriga 'brott'.

I juni var kampen mellan de två sidorna lika intensiv som tidigare. Trots detta började man ägna större uppmärksamhet åt undersökningar av högermännens bakgrund och åt den nationella kampanjen mot de 'personer i ansvarig ställning som slagit in på den kapitalistiska vägen'. Man ordnade även möten och demonstrationer till stöd åt det vietnamesiska folket, det arabiska folket i dess kamp mot Israel och de kineser som kämpar mot myndigheterna i Hong Kong. Det enda massmöte rebellerna och de konservativa anordnade gemensamt rörde kriget i Mellersta Östern och händelserna i Hong Kong.

I maj slutade vi vårt arbete på fabriken för att kunna delta i de möten på språkfakulteten där partimedlemmar vid vår egen fakultet kritiserades. Smågrupper bildades för att göra noggranna undersökningar. Fakultetens partisekreterare kritiserades och efter en självkritik tilläts han senare att ta del i KRF's arbete. En lärare som hade arbetat tillsammans med mig förra sommaren och som fallit i onåd tilläts att gå in i KRF.

Allt detta arbete avbröts, med några få undantag, för att ge alla tillfälle att ta del i sommarens skördearbete. Folk från alla arbetsplatser i städerna tog del i detta arbete. Vi deltog i två expeditioner och skördade ris, jordnötter och lychéer. I en by arbetade vi, studenter och lärare, tillsammans med en enhet ur FBA, en styrka på 80 man från Kommunistiska Ungdomsförbundets kontor i Kanton, en grupp från fackföreningsrörelsens huvudkontor i provinsen och några folkskolebarn. Arbetet var inte bara obetalt, vi betalade även för vår mat och vårt arbete var alltså en nettovinst för byn. Vi deltog i möten, olika grupper uppträdde med sånger och danser, uppläsningar osv och studenterna skrev och klistrade upp affischer. Vid måltiderna och på kvällarna diskuterade vi med våra värdar. Arbetet var alltså nära sammanbundet med kulturrevolutionen. På ett bondemöte sade talaren t ex att om Liu-Shao-chi's politik hade vunnit gehör så skulle den hjälp de nu fick från stadsborna avbrytas och att en socialistisk kollektiv organisation var en nödvändig bas för sådan hjälp. Innan vi åkte ut på landet hade rykten spridits om att KRF skulle ställa olika bondegrupper mot varandra. På många ställen var också kommunernas ledning fientligt inställd till KRF. Vi hade således vissa svårigheter och när vi anlände såg man ganska misstänksamt på oss. Men när vi väl hade kommit in i arbetet och visade alla tecken på samarbetsvilja, utvecklade vi mycket goda relationer med bönderna och när vi hade återvänt till universitetet blev vi överösta av förfrågningar om hjälp från andra sammanslutningar av fattigbönder.

I början av juli startade de öppna stridigheterna och fortsatte ungefär två månader. En mycket liten del av befolkningen var indragen i dessa strider. De tre eller fyra allvarliga sammanstötningar som förekom omfattade bara ett par hundra personer. Trots detta stördes arbetet

allvarligt och alla grupperns uppmärksamhet drogs bort från de större och viktigaste tvistefrågorna. RK lämnade universitetet och medlemmarna flyttade antingen hem eller till andra sympatiserande grupper. Universitetet var mer eller mindre belägrat under ett par veckor och bristen på mat började bli akut. En fabrik tvärs över vägen vid vår västra grind ockuperades och användes som högkvarter av en fientlig arbetarorganisation. Skottlossning förekom vid flera tillfällen. En eller två gånger såg det ut som om sammanstötningarna skulle bli verkligt allvarliga.

Mot slutet av augusti reste representanter från alla grupper i Kwantung till Peking där de höll diskussioner, sanktionerade av premiärminister Chou-En-lai, som slutligen föreslog en överenskommelse i fyra punkter, som alla representanterna skrev under. Punkterna var: (1) alla vapen skulle förseglas, (2) inga ytterligare vapen skulle anskaffas, (3) all förstörelse och beslagtagande av egendom skulle upphöra, (4) alla fångar skulle frisläppas. I mitten av september slöt man fred efter det att en undersökningskommission hade arbetat i Kanton under ett par dagar. I kommissionen ingick ett hundratal personer från de båda sidorna och några rödgardister, nominerade av den nationella kommittén. Belägringen hade delvis brutits av en enhet ur FBA som hade sänts till universitetet strax efter stridernas början. De hade även transporterat dit mat. Under själva striderna var FBA-enheterna de enda som inte var beväpnade och eftersom de hade ett moraliskt ansvar att återställa lugn och ordning var deras arbete mycket besvärligt. Jag tror att det var få människor i Kanton, inklusive de tidigare slagskämparna, som inte var glada när vapnen lades ner och FBA åter beväpnades.

Vad var orsaken till striderna i Kanton? Striderna började under en period av strider i mycket större skala i Wuhan och antagligen har detta spelat en viss roll. Mellan de två sidorna hos oss hade det emellertid rätt dödligt sedan april. Kontakterna och meningsutbytena var sporadiska med undantag av de, ofta mycket hätska, flygblad och affischer som spreds. Många av dessa affischer och flygblad var utan tvivel skrivna av sådana som ville så split och splittring mellan de två sidorna. I Kanton fanns en specialskola för ledande partimedlemmars barn. Många av dessa barns föräldrar blev tidigt hårt kritiserade. Dessa unga människor ledde i stor utsträckning den konservativa organisationen vid skolan och det var denna organisation som låg bakom de första större sammanstötningarna.

När man vill kommentera händelserna sedan april förra året tror jag att det bästa är att citera en ung lärare som bodde tillsammans med mig några veckor innan min familj flyttade ut till mig förra sommaren. Han hade varit mycket aktiv i kulturrevolutionen, är mycket medveten och har ställt sig helt och hållet på arbetarnas och fattigböndernas sida – de grupper som är och har varit kärnan i hela rörelsen. Jag frågade honom: 'när du nu arbetar för en allians med RK, skulle det då inte ha varit bättre att ha bildat en sådan allians redan i april?' Han svarade, efter att ha tänkt i flera minuter: 'Vi är långt bakefter andra platser, isynnerhet Peking och Shanghai, och i april var vi mycket förvirrade. Under de senaste fem månaderna har vi genom kampen blivit mycket klarare på vad frågan gäller. I april upplöstes flera grupper, nu har vi lyckats få dem rehabiliterade och alla dessa arbetare kan nu ta en rättmätig del i rörelsen. Slutligen och detta är mycket viktigt: i april var de konservativa i stor majoritet, nu är båda sidorna ungefär lika starka och förutsättningarna att bilda en Stor Allians är nu mycket större.'

Kanton oktober 1967

Efterskrift

Året går nu mot sitt slut. Den Stora Alliansen är ännu inte bildad men arbetet för den går sakta men säkert vidare. Många enskilda studentgrupper har bildat sina egna allianser och återgått till sitt arbete. Min fru och jag började undervisa den här veckan. Ledarna för de stora organisationerna diskuterar nu hur alliansen vid universitetet skall bildas. Skall de två sidorna

bara slås samman eller skall man bilda en allians på basis av tre stora organisationer med lika representation? Den förra lösningen kommer att gynna de mindre, ganska inaktiva rebellorganisationerna och den senare kommer att gynna de största organisationerna och deras allierade. Förra veckan anordnade FBA-gruppen ett möte för alla på universitetet. Vid detta möte rapporterade två arbetare från vattenverket i Kanton om hur de hade arbetat när de hade bildat sina allianser. En av arbetarna redogjorde för hur de på en avdelning hade haft tre stora organisationer, precis som här på universitetet, och han var säker på att vi skulle kunna lösa problemen. Slutligen försökte en medlem av en undersökningsgrupp som sänts ner från centralkommittén i Peking för studenterna att inte ödsla mera tid. 'Vill ni verkligen bilda en allians?' ropade han till dem med glimten i ögat, och studenterna ropade tillbaka: 'Ja'

Kantonmässan har genomförts med framgång. Bredvid utställningshallen avtecknar sig en ny stor 25-vånings utställningshall och en hotellbyggnad bakom sina skal av byggnadsställningar i bambu. Ett par kilometer längre ner vid floden bär den nya bron över Pärlfloden sin last av bussar, cyklar, cykelkärror, kärror och fotgängare. Dessa framgångar under 1967 är en ständig påminnelse om att bakom allt virrvarr och tumult har ett nytt Kanton tagit form. Zhongdas roll i detta nya mönster kan man inte ännu uttala sig om, men vi är på rätt väg och denna vecka kommer ledarna för våra organisationer att sammanträffa med vår FBA-grupp för att studera ordförande Maos skrifter och på så sätt försöka lösa frågan om den Stora Alliansen.

Kanton dec. 1967

2. Mars 1968

Sedan december har vardagslivet i Kanton varit i stort sett normalt, dock inte i två avseenden. För det första har det nästan inte regnat alls sedan i början av augusti till för ungefär en månad sedan. Detta påverkade inte höstskörden, som var utmärkt, men sänkte nivån i vattenreservoarerna med strömavbrott och driftstörningar i fabrikerna som följd. För det andra har det varit en fruktansvärd trafik till och från Kanton med överbelastning av transportväsendet som följd. Detta beroende på att många människor inte åkte hem till vårfestivalen som är Kinas traditionella familjehögtid. Ledarna i de olika konkurrerande organisationerna har överläggningar om bildandet av s k tredelade kommittéer (representanter för rebellerna, de revolutionära kadreerna och FBA). Man har även arrangerat många studiecirkel i Mao Tse-tungs tänkande under mottot 'bekämpa självskheten och kritisera revisionismen'.

Förhandlingarna här vid Zhongda har skett på olika sätt; direkta överläggningar ibland under närvaro av medlemmar av FBA-gruppen vid universitetet, överläggningar som arrangerats av den ledande kulturevolutionära gruppen i provinsen (bl a ett möte där kommitténs ordförande deltog och som varade till klockan två på morgonen). På dessa möten fanns två olika läger. På den ena sidan KRF och den ganska lilla men mycket militanta 31:e augustigruppen som båda kräver representation var för sig i den nya kommittén och på den andra sidan RK som endast vill se sig själva och KRF representerade. Det rådde även oenighet om vilket antal representanter de olika sidorna skulle ha i kommittén. När jag skriver detta har oenigheten i fråga om antalet representanter försvunnit. Även lösningen av de andra meningsskiljaktigheterna hänger i luften. Detta efter ett möte där representanter från en närliggande konstskola rapporterade om hur de genom självkritik och strävan att komma till en punkt där man kunde acceptera motpartens förslag, löste ett liknande problem.

Vi har inte deltagit i gruppdiskussionerna troligen p g a att man kände på sig att vår närvaro skulle strypa självkritiken, men vi har hört ganska mycket om dessa 'småkurser'. En av våra lärarvänner i KRF beskrev en tvåveckorskurs som han deltog i på följande sätt:

Vi möttes tre gånger per dag i tillsammans ungefär åtta timmar. Ibland när diskussionerna var intressanta slutade vi inte förrän sent på kvällen. Vi började med att gå igenom den inrikes- och

utrikespolitiska situationen. Sedan diskuterade vi situationen på vår egen ort och slutligen situationen här på Zhongda. När vi diskuterade situationen på Zhongda lade vi huvudvikten vid självkritiken och fick en ganska klar bild av de misstag vi begått p.g.a. småborgerlig och borgerlig sekterism och individualism.

Denna kurs organiserades för en utvald grupp studenter och lärare inom KRF. Efter detta anordnades kurser för alla medlemmar av KRF, till var och en av dessa inbjöds en eller två FBA-soldater. Dessa kurser har nu slutförts och avslösts av grupper där folk från båda sidor ingår. På språkfakulteten kompliceras situationen av att KRF är i så stor majoritet. De första av dessa grupper bildades på fysiska institutionen där de två sidorna är mera jämnstarka.

Vändpunkten här skedde den 15:e februari på ett möte som sammankallades och leddes av FBA. På detta möte gjorde ledarna för våra tre största organisationer för första gången allvarlig självkritik och tog som huvudpunkt upp att de hade satt sina egna organisationers intresse före kulturrevolutionens. De erkände att de vid olika tillfällen hade riktat udden mot FBA, att man hade framhävt motståndarnas brister utan att nämna dess positiva sidor, att man tillgripit fysiskt våld osv.

Våra nya lokal- och provinskommittéer bildades den 21:e februari efter det att nästan alla distrikt hade bildat sina egna kommittéer. Nu är Zhongda det sista universitetet som inte bildat någon allians.

6 mars 1968

Efterskrift

Efter ett par dagars intensiva diskussioner och överläggningar och en överenskommelse som underkändes av KRF's medlemmar har de tre organisationerna äntligen bildat en allians. RK, som bildar en sida har tretton representanter, KRF, som har det största antalet medlemmar har tio och 31:e augustigruppen, som har ganska få medlemmar, har tre. Sammansättningen innebär en kompromiss mellan de olika förslag till urvalsprinciper som framfördes i de tidigare diskussionerna.

Det mest betecknande är att arbetet med att bilda en livskraftig allians har tagit fem månader av förhandlingar och diskussioner. Detta trots att KRF hade tre fjärdedelar av alla studenter och lärare bakom sig, fick moraliskt stöd av FBAGruppen, lokal- och provinsmyndigheterna och, fastän i mindre grad, av centralkommittén och redan i augusti lade fram mycket rimliga förslag. Och detta är bara det första organisatoriska steget mot ett tredelat maktorgan, en universitetskommitté som även skall inrymma representanter för arbetarorganisationerna och den ledande partikadern. Det mest närliggande målet är nu att jämna marken för en ideologisk enighet mellan alla studenter och lärare.

Överenskommelsen om bildandet av en allians skrevs under kl. 3.00 den 7 mars 1968!

3. Maj 1968

Relationerna mellan partiet, FBA och de kulturrevolutionära organisationerna

FBA är den proletära diktaturens väpnade arm, eller som ordförande Mao uttrycker det: 'utan en folkarmé har folket ingenting'.

1954 reorganiserades FBA efter mönster från Röda Armén i Sovjetunionen. Det egalitära draget i förhållandena mellan officerare och soldater försvann men FBA fortsatte med sin omfattande hjälpverksamhet (nyodlingar, vägbyggen, insatser i områden drabbade av torra eller översvämningar m.m.). Peng Te-huai som framhöll betydelsen av moderna vapen

ersattes på posten som överbefälhavare 1959 av Lin Piao. Lin Piao utvecklade studiet av ordförande Maos skrifter inom armén och tog itu med att blåsa nytt liv i FBA's gamla politiska traditioner. 1964 sänktes lönerna till den civila nivån, uniformerna gjordes enhetliga och uppdelningen mellan officerare och soldater attackerades rent allmänt. FBAs ojämförligt största rekryteringsbas är fattigbönderna och i mindre utsträckning arbetarklassen. Klassammansättningen framhäver således enigheten mellan arbetare och bönder och, fastän mindre direkt, dessa klassers kamp mot bourgeoisien och godsägarna.

FBAs roll i kulturrevolutionen är mycket svåröverskådlig. Centralkommittén har understrukt att folkarmén är den proletära diktaturens främsta bålverk och att den kommer att ingripa så snart denna diktatur hotas. Men samtidigt har man understrukt att kulturrevolutionen inte bara syftar till att ta makten från de personer i ledande ställning som slagit in på den kapitalistiska vägen utan även till att förändra hela folkets medvetande för att bringa överbyggnaden i större harmoni med den socialistiska ekonomiska basen. Det fysiska våldet har därför fördömts och diskussioner och förhandlingar har sanktionerats. PLAs huvudsakliga uppgifter i rörelsen har varit att slå vakt om folkets rätt att föra sin politiska kamp, att propagera Mao Tse-tungs tänkande och att framstå som ett föredöme när det gäller att tjäna folket. Under de hårdaste striderna här i Kanton gick FBA-soldaterna omkring obehäpnade och när sammanstötningar förekom gick de emellan för att försöka stifta fred. De flesta av de hjältar som under de senaste två åren har hyllats över hela landet har varit FBA-soldater som offrat sitt liv för att rädda andras och som före sin död var kända för sitt hårda osjälviska arbete och sitt ädelmodiga uppträdande. När de röda garderna bildades uppmuntrades de att ta FBA till sin förebild och att återuppliva den gamla Röda Arméns traditioner av offervilja och anspråkslöshet.

Det är nog ingen överdrift att säga att partiet sedan 1959 har varit delat i två läger men att ordförande Maos linje alltid har segrat vid centralkommitténs möten. Detsamma gäller om man rent allmänt säger att vänstern dominerade inom FBA när rörelsen vid universitet och skolor startade och att högern dominerade organisationerna inom andra sektorer av samhället. Ute i byarna låg makten emellertid i de flesta fall hos de fattigbondeorganisationer som byggts upp under kampanjen för socialistisk utbildning som startades 1964 och som flöt samman med kulturrevolutionen.

Under kulturrevolutionens första fas, de första veckorna i juni 1966, förekom sporadiska uppror och en viss förvirring, men partiet hade läget under kontroll rent organisatoriskt. Under perioden fram till centralkommitténs möte i juli-augusti sattes ett antal arbetsgrupper upp och partiet började att slå ner på rebellerna, som vid den tiden endast i liten utsträckning var organiserade. Efter juli växte rödgardisternas organisationer och utvecklade viss form av autonomi. De flesta följde i sitt arbete centralkommitténs 16 punkter och ledarna i *Folkets Dagblad* och *Röda Fanan*, men en del kom mer eller mindre under högerns kontroll.

Fr.o.m. augusti stod FBA under direkt kontroll av centralkommittén och andra nationella organ. Deras kontroll av andra sektorer blev undan för undan mera indirekt på så sätt att partiet till stor del slutade fungera på lokalplanet. I december började den allmänna attacken på de personer i ledande ställning som slagit in på den kapitalistiska vägen och efter 'januari-revolutionen' i Shanghai låg makten till stor del i händerna på olika massorganisationer och FBA. Då ju de flesta ledande personer i landet är partimedlemmar och då de flesta av dessa fortsatte med sitt tekniska och administrativa arbete så har, om inte partiet som organisation, så i alla fall partimedlemmarna, fortsatt att fungera. Detta illustreras bäst av i vilken häpnadsväckande grad vardagslivet har flutit normalt.

Motsättningarna mellan partikommittéerna och massorganisationerna nådde sin kulmen i december 1966 och januari 1967. Naturligtvis stödde partikommittéerna ibland rebellerna,

ibland var kommittéerna stympade genom att majoriteten av medlemmarna dragit sig tillbaka från det aktiva arbetet, ibland opererade kommittéerna bakom scenen genom någon massorganisation (detta hände ofta i Shanghai).

När de röda gardena på allvar började byggas upp på hösten 1966 förlorade partiet, dock inte centralkommittén, sin centrala roll, men sedan januarirevolutionen har partiets prestige sakta men säkert vuxit och våra erfarenheter här är att partifolket återigen är att räkna med när det gäller ledarskapet i olika organisationer. Jag tror att partiet återigen har börjat arbeta. Ett av de huvudmål som har satts upp för 1968 är rensningen av partiet och skapandet av en korrekt linje när det gäller partibygget. Detta arbete kommer att omfatta många detaljerade undersökningar, kritik och självkritik och en slutlig värdering av alla ledande partimedlemmar. Ett litet antal kommer att uteslutas ur partiet, ett ännu större antal kommer att bli hårt kritiserade och många ungdomar som har vunnit masstöd under kulturrevolutionen kommer att tas upp i partiet.

Efter kulturrevolutionen tror man allmänt att massorganisationerna kommer att leva vidare i en eller annan form. Detta bekräftas även av de 16 punkterna. Vad jag kan se har partiarbetet inom FPA fortsatt att fungera på alla nivåer från minsta soldatenhet och uppåt.

Här i Kanton behöll den gamla partikommittén mer eller mindre kontrollen fram till januari 1967. I januari och februari gled kontrollen här och där över till olika massorganisationer. I februari tog en militärkommission över administrationen av staden och provinsen. I september sattes en provisorisk ledning upp av centralkommittén efter utdragna diskussioner i Peking med representanter från provinsen och denna ledning ersattes slutligen av en provinskommitté den 21 februari 1968. I denna kommitté finns representanter från massorganisationerna, de ledande partikadrerna och FBA, något som är fallet i alla maktorgan.

Enheterna ur FBA har varit här på universitetet i mer än ett år nu. Vid olika tidpunkter har de stött olika sidor men sedan september givit sitt stöd åt de rörelser som har förespråkat enighet mellan de olika sidorna. Under hela perioden har de understrukt betydelsen av att studera och tillämpa Mao Tse-tungs tänkande och uppmanat båda sidor att lösa problemen genom diskussion.

Både på fabriken där vi arbetade tre månader och i den by där vi deltog i sommarens skördearbete fanns enheter ur FBA. På fabriken, som hade två tusen arbetare koncentrerade sig FBA-soldaterna (sex till antalet) på att uppmuntra arbetarna att studera Mao Tse-tungs skrifter, samtidigt som de deltog i arbetet på de olika avdelningarna. I byn fanns ungefär 20 soldater, bl.a. tre officerare och en sjuksköterska. Man koncentrerade sig här på att försöka bli ett föredöme genom hårt arbete, men deltog även på studiemöten. De klippte även barnens hår, gav första-hjälpen, ryckte in vid olycksfall och en natt när det blåste orkan gick de runt för att se om de kunde hjälpa till med att laga tak som skadats av stormen.

När jag en gång besökte en cementfabrik för att speciellt intervjua rebelliska arbetare kom jag att tala med FBA-soldater (även här fanns sex FBA-soldater på en relativt stor fabrik). FBA-kamraterna förklarade att de arbetade tillsammans med de rebelliska arbetarna, men att de även deltog i diskussioner med grupper från den motsatta sidan. Jag frågade: 'Får ni regelbundna instruktioner från er FBA-enhet?' Han svarade: 'Mao Tse-tungs tänkande ger oss självförtroende. Vi är här för att propagera Mao Tse-tungs tänkande och för att ge vårt stöd åt vänstern, varför skulle vi behöva instruktioner?' Jag: 'Men vad händer om ni stöter på ett problem som ni inte kan lösa, vänder ni er då till era överordnade officerare?' Han: 'Vi är alla partimedlemmar. Vi har konstituerat oss som en particell. Vi diskuterar problemen och om vi inte kommer vidare så konfererar vi med arbetarna, utreder frågan ytterligare och lägger ännu större vikt vid studiet av Mao Tse-tungs tänkande. Med hjälp av Mao Tse-tungs tänkande finns det inga problem vi inte kan lösa.'

Diskussioner inom de revolutionära grupperna

Under förra sommaren deltog vi aktivt i olika diskussionsgrupper, till största delen lärargrupper men även studentgrupper. Detta var under en period då kampen mellan olika grupper nådde sin kulmen. Dessa diskussioner omfattade bl a följande frågeställningar: Vad har motståndarorganisationen för karaktär, är den konservativ eller revolutionär? Om den är konservativ, är den bara missledd eller har den blivit manipulerad av reaktionära krafter? I vilken utsträckning borde 'vår' sida vara beredd att samarbeta med den motsatta sidan? (Det enda samarbete som förekom på flera månader var ett massmöte mot Israels krig med arabländerna och det brittiska förtrycket i Hong Kong). Vad står egentligen den ledande partimedlemmen X för som stöder vår sida men blir bekämpad av motståndarsidan? I vilken utsträckning borde vi återuppta våra ämnesstudier? Hur skall isoleringen mellan den äldre lärarstaben och studenterna kunna brytas? Alla sorters frågor som rör undervisningens innehåll och former diskuterades. Vår egen vacklande inställning till de stora organisationerna och ledande partimedlemmar omöjliggjorde under perioden april 1967–januari 1968 alla egentliga framsteg.

Det genomgående temat i hela kulturrevolutionen finns uttryckt i 'De tre mest lästa' (artiklar av Mao Tse-tung): 'Tjäna folket', 'Den narraktige gamle mannen som tog bort bergen', och 'Till minne av Norman Bethune'. Den första innebär rätt och slätt: Det spelar ingen roll var du arbetar; om du är beredd att lära dig av dina misstag, är hängiven folkets sak och med tillit ser in i framtiden, då är ditt liv värt att leva. De andra artiklarna säger samma sak men framhåller plikttroheten mot den proletära internationalismen som det i sista hand bestämmande. Den sista understryker att historien skapas av massorna, att all utveckling sker genom klasskamp och att om vi outtröttligt griper oss an de stora problem vi ställs inför så har vi mänskligheten och det kinesiska folket bakom oss.

De flesta diskussioner har haft tre dimensioner: (1) Mao Tse-tungs tänkande ur allmän synpunkt, (2) kampen mellan de två linjerna där brännpunkten har skiftat allt efter revolutionens förlopp, (3) kampen mellan olika gruppers intressen (studenterna, bönderna, arbetarna och andra). Ordförande Mao har personligen givit strategiska riktlinjer för kampen genom korta uttalanden då och då. Exempel på detta är hans paroll från augusti 1966: 'Bombardera högkvarteret', hans stöd till 'januarirevolutionen' i Shanghai 1967, hans uttalande till stöd åt enighetssträvandena i augusti 1967, hans direktiv i januari om ändringar i nyårsfirandet. Taktiska riktlinjer har på det nationella planet givits i ledarartiklar i *Folkets Dagblad*, *Röda Fanan* och *Befrielsearméns Dagblad* och kompletterats på det lokala planet av alla sorters meddelanden, möten och personliga ingripanden, som t ex när Chou En-lai i april 1967 besökte Kanton och i augusti Wuhan.

Som underlag för de diskussioner som har kretsat kring den allmänna ledningen av kulturrevolutionen (denna ledning har medvetet hållits tillbaka för att ge principen 'folkets befrielse är dess eget verk' en reell innebörd) har man använt bl a följande: artiklar om Liu Shao-chis och andras högerlinje i frågor som rör undervisning, konst och litteratur, industrin, jordbruket, partibygget och utrikespolitiken. Man har visat representativa reaktionära och revolutionära filmer och nya revolutionära operor etc. Man har publicerat marxistiska klassiker av Marx, Engels, Lenin och Stalin. Man har hållit möten med delegationer från utlandet, främst Vietnam och Albanien; demonstrationer till stöd åt Vietnam, arbetarna i Hong Kong, arabländerna och den kinesiska minoriteten i Indonesien. Man har använt artiklar och personliga rapporter om hur olika problem har lösts inom olika grupper, rapporter om hur självuppträffande olika personer varit i sina strävanden att tjäna folket (nästan alla av dessa har varit vanliga soldater i FBA, bönder, arbetare eller revolutionära men obemärkta partimedlemmar), material om skillnaderna i Kinas och Sovjetunionens politik (särskilt då 'Nio kommentarer till SUKP:s öppna brev') och en uppsjö av affischer och stenciler innehållande allt från slagord till långa artiklar, banala lokalnyheter och riksnheter av största betydelse, personliga attacker

och väl underbyggd kritik, personliga kommentarer och politiska deklamationer från stora organisationer och skrivna av allt från skolbarn till medlemmar av centralkommittén. Olika organisationer har utfört ett omfattande utredningsarbete och studenter, lärare och kontorsarbetare har utbytt erfarenheter om sitt arbete på bondgårdar och fabriker.

I mer än ett år har alla möten, vare sig det varit massmöten eller möten i smågrupper, börjat med läsning av citat som anknyt till den fråga man skulle behandla. Många diskussionsmöten har förberetts genom personliga studier av antingen valda artiklar av Mao Tse-tung eller ledarartiklar i någon rikstidning. Den mest slående illustrationen av hur betydelsefullt Mao Tse-tungs tänkande har varit för hela rörelsen är utgivningssiffrorna 1967 för hans böcker: Valda verk – 86 milj, citatboken – 350 milj, Artiklar i urval – 48 milj, dikter – 57 milj. Dessutom har många kompletta artiklar (bl a 'Det rätta sättet att lösa motsättningar inom folket') publicerats i pressen. Ordförande Maos prestige och förtroendet för honom i ledande partikretsar har alltså varit så stort att Kulturrevolutionen alltsedan sin början vägletts av formuleringar som varit hans.

Centralkommitténs 16 punkter från augusti 1966 har, alltsedan de utgavs, varit det mest auktoritativa dokumentet och har gång på gång kommit till användning som utgångspunkt för olika diskussioner.

Ingen vet vad som har diskuterats runt om i Kina under dessa två år, detta p g a ingen av de otaliga smågrupperna har diskuterat samma sak. Ledarna för en organisation kan instruera sina smågrupper att diskutera en fråga, men gruppmötet kanske glider över på ett helt annat ämne. Under en lång tid här har alla diskussioner, oavsett vad som har stått på dagordningen, handlat om motsättningarna mellan de två huvudorganisationerna. Principen om fri diskussion har varit så dominerande att vi aldrig har stött på någon ordförande som gjort mer än trevande försök att ingripa, varken när man kommit utanför dagordningen eller när flera personer har talat i munnen på varandra.

Alla sociala förändringar har en materiell bas. De teoretiska erfarenheterna kan inte dras förrän denna förändring passerat ett ideologiskt och politiskt stadium. Dessa teoretiska erfarenheter är i sin tur en förutsättning för att förändringen skall kunna få ett organisatoriskt uttryck. Att dessa 'stadier' samtidigt är 'sidor' av den situation som utvecklas kullkastar inte denna grundläggande tes. Omvandlingen av den privata industrin och handeln, kollektiviseringen av jordbruket den utvidgade rekryteringen av ungdomar ur bonde- och arbetarklassen för högskoleutbildning gav upphov till en politisk polarisering. Den politiska kampen som blev särskilt märkbar fr.o.m. 1957-58, då dessa förändringar till stor del var slutförda, ledde till kamp om makten 1966-67. Den drivande kraften under denna period var olika gruppers politiska särintressen, oavsett vilken form diskussionerna tog. Efter det att vänstern fått den dominerande makten, blev kampanjerna för enighet de som drev utvecklingen framåt. I och med bildandet av förenade maktorgan (den nuvarande fasen) har kampen för ideologisk enighet blivit den drivande kraften och målet är att rensa partiet och höja den ideologiska medvetenheten hos hela folket. Detta arbete kommer att innefatta en reformering av undervisningsväsendet och kommer på det organisatoriska planet att kulminera i val över hela landet, både inom partiet, statliga organ och olika massorganisationer. Allt detta kommer att leda till ett nytt 'stort språng' inom produktionen och en därpå följande förändring i produktionsförhållandena.

Uttömmande kunskap om denna process är inte möjlig om man inte inser all utvecklingskomplexa karaktär. Å ena sidan finns i varje situation bara en organisk rörelse, vars olika aspekter är flätade samman med varandra, å andra sidan tenderar vid varje givet tillfälle en aspekt att vara den dominerande och varje aspekt följer ett eget inre utvecklingsmönster.

Zhongda, tio veckor senare

Under slutet av mars har enighetssträvandena förbytts i en ny period av intensiv polemik. Bakgrunden till detta tycks vara att högern försöker motarbeta strävandena att bilda allianser och s k tredelade kommittéer. Detta sker på följande sätt: (1) Man försöker använda de revolutionära rebellernas självkritik för att nedvärdera kulturrevolutionens segrar, (2) man försöker utnyttja den allmänt vänskapliga atmosfär som råder mellan de tidigare fientliga massorganisationerna för att rehabilitera personer som avlägsnats från sina poster, (3) Man försöker infiltrera de nya kommittéerna.

Den nuvarande kampen har tagit följande vändning. De två sidorna har mer eller mindre brutit dialogen och i stor utsträckning även isolerat sig från varandra (många RK-studenter har lämnat sina studentrum). Båda sidor har intensifierat sitt arbete med att avslöja tidigare Kuomintangmedlemmar och båda sidor misstänker varandra för att stå under inflytande av reaktionära krafter som opererar i bakgrunden. Kriget med affischer och högtalare är intensivt. Det är verkligen tur att vi har lätt för att sova, för högtalarna är ibland på för full volym till långt in på natten.

Våra lektioner har återupptagits, men många studenter är inte närvarande p g a att de är fullt sysselsatta med kulturrevolutionen. Vi har varit på två KRF-möten under den senaste månaden. Det ena till minne av ordförande Maos uttalande om reformering av undervisningen den 7:e maj 1967 och det andra till stöd åt de franska arbetarnas och studenternas kamp. Studenterna och de unga lärarna är väldigt bejublade av nyheterna från Frankrike och fulla av beundran inför de som deltar i kampen. Vi har besökt Kantonmässan tre gånger och haft en lång pratstund med en engelsk affärsman. En massa nya varor var utställda, i synnerhet nya maskinredskap och vetenskapliga instrument. En gång i veckan deltar vi i en diskussionsgrupp tillsammans med två medlemmar av rektorsstaben och två unga engelsklärare, båda från fattigbondefamiljer. Vi har gått igenom hela kulturrevolutionens förlopp, diskuterat ordförande Maos ledande roll i den kinesiska revolutionen och försökt att analysera innebörden av de många politiska frågeställningar som aktualiserats under rörelsens gång. Det kanske mest intressanta i dessa diskussioner är den överensstämmelse i uppfattningarna både om kampens natur och om enskilda detaljer av dess förlopp.

Något som är viktigt att inse är att skillnaderna mellan KRF och RK på Zhongda inte finns uttryckta i programmatisk form beroende på att båda organisationerna saknar program. Detta aktualiserar kärnpunkten i alla revolutioner. Dessa är alltid från början till slut en kamp om makt. Ur social synpunkt innebär detta statsmakt; ur ideologisk synpunkt betyder det makt över idéer och människors tänkesätt. På båda sidorna i kampen finns icke-antagonistiska motsättningar. All strategi och taktik i revolutionen kan summeras på detta sätt: 'Se alltid till att du underblåser motsättningarna inom din motståndares läger och dämpa tillfälligt motsättningarna inom de egna leden genom att rikta uppmärksamheten på fienden och motsättningarna mellan dig själv och honom.'

Bourgeoisien och det borgerliga inflytandet i massornas tänkesätt är kulturrevolutionens fiender. Först och främst måste massorna resas och makten erövrats från bourgeoisin, därefter följer den ideologiska kampen mot revisionismen hos de som tar den kapitalistiska vägen (borgerlig teori och praktik) och det borgerliga och småborgerliga inflytandet inom de egna leden. Allt detta finns sammanfattat i slagordet *Dou si pi siu* ('Kämpa mot självisheten och kritisera revisionismen.')

För att kunna komma fram till ett program krävs det att motsättningarna inom folket diskuteras och löses provisoriskt. Ett oeftergivligt krav i detta arbete är att man utgår från en vilja till enighet för om man startar innan tiden är mogen kommer klasskampen säkerligen att

försvagas genom att icke klassmässiga motsättningar mellan olika grupper kan komma i förgrunden.

Som ett exempel på hur man försöker undvika sådana motsättningar kan nämnas att man infört lönestopp så länge kulturrevolutionen varar. En arbetare som sitter i en revolutionskommitté har samma lön som han hade innan kulturrevolutionen. En partimedlem som har avlägsnats från sin post har full lön även om han inte arbetar.

28 maj 1968.